

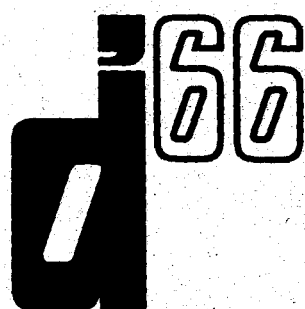
EUROPEES PROGRAMMA 1979



DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Politieke Partij Democraten '66

EUROPEES
PROGRAMMA 1979



Politieke Partij Democraten '66

INHOUD	blz.
1. INLEIDING	3
1.1. Waarom en tot hoever Europese samenwerking?	3
1.2. Welk soort Europa wil D'66?	3
1.3. Is D'66 tevreden met de Europese samenwerking?	3
1.4. Het belang van de Europese verkiezingen	3
1.5. Welke prioriteiten ziet D'66 binnen Europa?	4
II HET DEMOKRATISCH EUROPA	5
2.1. Inleiding	5
2.2. Democratisering van de Gemeenschap	5
2.3. Rechtsbescherming en mensenrechten in de Gemeenschap	6
2.4. Europa voor de burgers	6
2.5. Emancipatie van vrouwen en mannen	7
2.6. Ethnische en kulturele minderheden	7
III EKONOMISCH EN SOCIAAL BELEID	8
3.1. Inleiding	8
3.2. Economische orde	8
3.3. Economische en monetaire eenwording	8
3.4. Werkgelegenheid	9
3.5. Industriële herstructurering	9
3.6. Regionaal beleid	10
3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen	10
3.8. Konsumentenbeleid	11
3.9. Mededingingsbeleid	11
3.10. Milieubeheer en Ruimtelijke Ordening	11
3.11. Energie	13
3.12. Verkeer	13
3.13. Landbouw	14
IV KULTUUR, EDUCATIE EN ZORG	17
4.1. Inleiding	17
4.2. Cultuur	17
4.3. Edukatie	17
4.4. Zorg	17
V HET BUITENLANDS EN DEFENSIE- BELEID VAN DE GEMEENSCHAP	19
5.1. Inleiding	19
5.2. Ontwikkelingsbeleid	19
5.3. De verhouding tot Oost-Europa	20
5.4. De mensenrechten	20
5.5. Defensie en Wapenbeheersing	20
5.6. De Europese Politieke Samenwerking	22
VI DE UITBREIDING VAN DE EG	23
6.1. Algemeen	23
6.2. Toetreding	23

I. INLEIDING

1.1. Waarom en tot hoever Europese samenwerking?

Uitgangspunt voor D'66 in dit Europese programma is de wenselijkheid van verdere Europese eenwording. Tussen de lidstaten van de EG is in de loop van de jaren een belangenverstrengeling ontstaan, die geleid heeft tot een feitelijke Europese lotsverbondenheid. Juist in Europa wordt steeds duidelijker dat nationale soevereine staten, zoals Nederland, in vele opzichten een te beperkt kader zijn geworden om de problemen van de huidige tijd op te lossen. Dit betekent dat een progressief beleid, zoals D'66 zich dat voorstelt, ook op het binnenlandse vlak niet mogelijk is zonder de totstandkoming van een democratisch, verenigd Europa.

Natuurlijk betekent dat niet, dat wij met alle ontwikkelingen meegaan als ze maar in Europees verband plaatsvinden. Zoals uit dit programma blijkt heeft D'66 duidelijke opvattingen over de richting waarin de samenleving zich moet begeven. Zij zal daar ook in het Europees Parlement voor strijden.

Een uitgebreide en versterkte Gemeenschap zou natuurlijk alleen daar de uitoefening van bevoegdheden moeten overnemen van de nationale staten waar een louter nationaal beleid onvoldoende is. In de Europese Gemeenschap gaat het er in de eerste plaats om, de samenwerking op het gebied van de economische, sociale en monetaire aangelegenheden te versterken. Alleen dan kunnen de inflatie en de steeds toenemende werkloosheid worden bestreden en kan een rechtvaardige internationale arbeidsverdeling tot stand worden gebracht.

Daarbij dienen ook met betrekking tot milieu en energie bevoegdheden aan de Europese Gemeenschap te worden toegekend: een louter nationaal beleid is op deze gebieden een illusie. Vuil water en vuile lucht houden niet op vuil te zijn als ze een nationale grens passeren. Wel dient bij de uitvoering van het Europese beleid rekening te worden gehouden met speciale nationale posities, zoals bevolkingsdichtheid en geografische ligging.

D'66 hecht zeer aan de handhaving van de Nederlandse culturele identiteit. Juist in een sterkere Europese Gemeenschap is de behoefte aan nationale culturele identiteit sterker, zoals wij dat nu al zien met betrekking tot de behoefte aan nieuwe regionale identiteit (Schotland, Basken, Bretons, etc). Hiermee hangt samen dat D'66 pleit voor een decentralisatie naar het regionaal niveau, naast een centralisatie op Europees niveau.

Uit deze opvatting vloeit voort dat in dit programma de nadruk vooral ligt op de onderwerpen: "het democratische Europa", "het economisch en sociaal beleid", en "Europa en de wereld".

1.2. Welk soort Europa wil D'66?

D'66 streeft naar een Europees maatschappijmodel dat leidt tot een handhaving en vergroting van de individuele ontplooiingsmogelijkheden. Deze ontplooiing moet geschieden in vrijheid en verantwoordelijkheid, naar eigen inzicht en overtuiging, in solidariteit met de medemens en zonder politieke, sociale en economische diskriminatie van anderen. Ook in Europees verband geldt dat de verscheidenheid van mensen en opvattingen als een positief te waarderen goed te beschouwen is. D'66 ziet deze verscheidenheid tevens als de voornaamste bron van maatschappelijke vernieuwing. Daarom moet de ontwikkeling van onze samenleving gericht zijn op een orde die meer oog heeft voor de vrijheid van de mens dan in Oost-europese landen het geval is, en die meer oog heeft voor de gelijkheid dan in het Amerikaanse maatschappelijke systeem.

D'66 streeft naar een Europa dat de onderlinge band met andere delen van de wereld - industrielanden, maar met name ook ontwikkelingslanden - wil versterken. Als kontinent zijn wij sterk afhankelijk van de samenwerking met anderen door onze grondstoffenschaarste en onze strategische positie alsmede door ons beperkt gebied. Als Europa een bijdrage heeft te leveren aan de stabiliteit in de wereld, dan is het door zijn

technologische vernuft en zijn menselijke, maatschappelijke orde.

Wij dienen onze samenwerking niet te richten op de versterking van militaire macht, maar op andere 'civiele' en menselijke waarden, zoals bestrijding van armoede in de wereld, bijdrage tot vrede en meer stabiliteit. Aandacht voor de Europese veiligheid moet steeds worden geplaatst in het vooruitzicht van wapenbeheersing en ontwapening.

Wat betreft de staatkundige inrichting van het democratische verenigd Europa, heeft D'66 geen dogmatische opvattingen. De nieuwe instellingen en procedures van de EG zullen geen letterlijke afspiegeling kunnen zijn van de afzonderlijke nationale grondwetten en praktijken. Een synthese moet worden gevonden die zowel rekening houdt met de uitgangspunten van de verschillende democratieën en rechtsstaten binnen de Gemeenschap, als met de eigen structuur.

1.3. Is D'66 tevreden met de Europese samenwerking?

D'66 streeft naar verdere Europese samenwerking, zoals hierboven reeds gesteld is. Dat betekent echter niet dat wij tevreden zijn met de huidige Europese samenwerking en dat wij bepleiten dat de ontwikkeling van de laatste jaren simpelweg voortgetrokken moet worden.

Integendeel. In de afgelopen twintig jaar is het accent bijna uitsluitend gelegd op schaalvergroting, economische groei en uitbouw van het Europese bedrijfsleven. Het is hoog tijd dat de Europese samenwerking zich meer gaat bezighouden met de mensen die hier wonen. *Vrijheid, gelijkheid en solidariteit* vormen de grondslagen van de EG-verdragen. Maar men moet helaas vaststellen dat de Gemeenschap in haar beleid in het verleden teveel is uitgegaan van de wettelijke gelijkheid van haar burgers. In werkelijkheid bestaat er nog zoveel ongelijkheid. Zeker in een uitgebreide Gemeenschap zal die ongelijkheid alleen maar toenemen. Om de vrijheidsbeginselen (goederen, personen, diensten enz.) te kunnen handhaven moet het beleid daarom getuigen van *meer solidariteit* met de sociaal en economisch zwakken. In actieve maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid en ter bevordering van een rechtvaardiger welvaartsverdeling ook tussen de regio's van de Gemeenschap moet dit tot uiting komen. Teveel is de Europese gedachte gekoppeld aan de opbouw van een systeem van economisch liberalisme. Dit heeft er toe geleid dat de burgers hun aandacht voor de Europese eenwording verloren hebben en, mede daardoor, dat het de Gemeenschap tot nog toe slechts met uiterste moeite - of geheel niet - lukt om tot een gemeenschappelijk economisch en buitenlands beleid te komen.

Een tweede wezenlijk bezwaar tegen het huidige Europa is het grote gebrek aan democratische controle op het gevoerde beleid. Noch het Europese parlement, noch de nationale parlementen slagen erin een effectieve controle uit te oefenen. Dit is onaanvaardbaar. Voor het democratisch gehalte van de Europese samenwerking is het van wezensbelang dat het Europees parlement daar een grotere greep op krijgt.

1.4. Het belang van de Europese verkiezingen

Door de directe verkiezingen voor het Europese parlement kan een eerste begin worden gemaakt met de oplossing van deze beide problemen. De verkiezingscampagnes zullen de kiezers meer bewust maken van het belang van een Europese aanpak van veel problemen. De nationale politieke partijen zullen gedwongen worden stelling te nemen en de gevolgen daarvan voor het nationale beleid door te denken. Het integratieproces zal hierdoor voor het eerst een werkelijke politieke dimensie krijgen. Uiteindelijk zal dit tot de vorming van werkelijk Europese partijen moeten leiden.

Bovendien zullen de direkt verkozen Europese parlementariërs geen genoeg meer kunnen nemen met de onmacht van het huidige Europese parlement. Zij zullen hun deel moeten vragen in de wetgeving van de EG, zoals parlementariërs dat in hun nationale bestel vragen. Om hun

positie te versterken zullen zij daarbij proberen de kiezers achter zich te krijgen: het Parlement zal de publieke opinie niet alleen moeten verklanken, maar ook moeten mobiliseren. Natuurlijk vormen de rechtstreekse verkiezingen geen oplossing voor alle kwalen. Wel zijn zij een voorwaarde om Europa een werkelijk democratische grondslag te geven. Zonder de Europese verkiezingen zullen de Gemeenschappen steeds minder in staat zijn hun groeiende verantwoordelijkheden naar behoren te vervullen.

Ook leiden verkiezingen niet automatisch tot meer bevoegdheden voor het Europese Parlement. Maar zij zullen wel een aanzet zijn tot een ontwikkeling in de goede richting. Gebrek aan hoop is hierbij even gevaarlijk als goedgelovigheid.

Een direkt verkozen en versterkt Europees Parlement is niet voldoende om de Europese Gemeenschap een breed draagvlak te geven. Daarvoor is evenzeer noodzakelijk dat de nationale maatschappelijke organisaties steeds meer op Europees niveau gaan samenwerken. Pas dan kan een werkelijk publieke dialoog over de toekomst van de Europese samenleving ontstaan.

1.5. Welke prioriteiten ziet D'66 binnen Europa?

De eis tot versterking van de democratie en het respect voor de mensenrechten zullen als basis moeten dienen voor de inrichting van een samenleving die ruimte geeft aan de individuele ontplooiingsmogelijkheden.

Dit betekent dat D'66 als eerste hoofdthema een Europees beleid bepleit dat als grondgedachte heeft de emancipatie van achtergestelden en de beëindiging van eenzijdige afhankelijkheidsrelaties. Uitgebreide aandacht schenken wij daarom in dit programma aan de emancipatie van vrouwen en mannen, de positie van ethnische en kulturele minderheden, de bescherming van de konsumentenbelangen, de hulp aan de achtergebleven regio's binnen de Gemeenschap en de ontwikkelings-samenwerking met landen buiten de Gemeenschap.

Een tweede hoofdthema van het programma is de vraag hoe tot een oplossing van de werkloosheid en de inflatie te komen,

binnen het kader van een zorgvuldig beheer van het bedreigde milieu. D'66 bepleit een aanzienlijke versterking van de economische en monetaire samenwerking. De ervaringen van de laatste jaren hebben aangetoond dat dit noodzakelijk is, alleen al om de bereikte samenwerking en de daaruit voortgevloeide welvaart niet in gevaar te brengen. Deze noodzaak zal nog groter worden door de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal tot de EG, een toetreding die D'66 ondersteunt. De economische verschillen zullen tengevolge van die toetreding echter toenemen. Daardoor wordt het onmogelijk dat alle landen van de EG in gelijke mate en op het gelijke moment verder gaan met de economische en monetaire eenwording. D'66 aanvaardt daarom dat de eenwording voortgang vindt via een systeem van "twee snelheden", d.w.z. dat binnen een gemeenschappelijk aanvaard aktieprogramma sommige landen sneller zullen voortgaan met de eenwording dan andere. Daarbij is noodzakelijk dat de zwakkere landen steun krijgen die hen de mogelijkheid biedt de economisch sterkere landen in te halen, omdat D'66 de gedachte van een blijvende tweedeling van de Gemeenschap in rijke en arme landen verwerpt. D'66 aanvaardt ook dat de ontwikkelingen in de Europese economie steeds meer met zich mee brengen dat de arbeidsintensieve industrieën naar de ontwikkelingslanden zullen gaan en dat wij ons in West-Europa vooral zullen moeten toelagen op kapitaal- en kennisintensieve industrieën. In dit kader past de opvatting van D'66 over het Europese industriebeleid en de ontwikkelingssamenwerking met de Derde Wereld. Want ook voor de mensen van de Derde Wereld zal Europa een belangrijke rol moeten spelen bij het verschaffen van een bestaanszekerheid van waaruit zij hun verdere levensloop kunnen bepalen. Het streven naar democratisering, de economische problemen en de toetreding van de nieuwe leden zullen van de EG geen naar binnen gekeerde gemeenschap mogen maken. Bij het streven naar ontspanning tussen Oost en West dient Europa tevens een rol te spelen. Voorwaarde voor zo'n rol is een voldoende mate van Europese samenwerking zowel op het gebied van de buitenlandse politiek als van de defensie.

II HET DEMOKRATISCH EUROPA

2.1. Inleiding

2.1A. D'66 heeft zich vanaf zijn oprichting ingezet voor meer openheid en democratisering van de besluitvorming. Ook op het Europese niveau zal het deze traditie voortzetten. Veel beslissingen in de Europese Gemeenschap worden nu genomen in lange nachtelijke vergaderingen achter gesloten deuren. Democratisch gekozen volksvertegenwoordigers kunnen daarop onvoldoende controle uitoefenen. D'66 wil zich keren tegen een verdere ontwikkeling in die richting.

Het rechtstreeks verkozen Europees Parlement moet een werkelijk medebeslissingsrecht krijgen. De Europese Commissie moet opnieuw als een politiek college gaan functioneren. De Raad van Ministers moet slagvaardiger kunnen besluiten. Alleen zo is te voorkomen dat samenwerking in Europa leidt tot versterking van de bureaucratie en tot verschraving van de democratie.

2.1B. De Europese Gemeenschap moet ook een rechtsorde zijn. De rol van het Hof van Justitie is essentieel voor de rechtsbescherming van de Europese burgers. Besluiten van de instellingen moeten steeds zorgvuldig op hun rechtsgehalte kunnen worden getoetst. Voortdurende waakzaamheid over de mensenrechten - zowel de klassieke vrijheidsrechten als de sociale grondrechten - is in de Europese Gemeenschap onontbeerlijk.

Behalve een democratisch Europa wil D'66 ook een menselijk Europa. De Europese samenwerking moet een werkelijke inhoud hebben voor de Europese burger. Alleen dan zal Europa voor hem herkenbaar zijn. Dat is nu helemaal niet het geval. Om te benadrukken dat Europa er is voor de burgers moeten in de Europese Gemeenschap maatregelen worden bevorderd die onder meer leiden tot:

1. waar mogelijk decentralisering van bevoegdheden;
2. solidariteit met de sociaal en economisch zwakken;
3. wegnemen van onnodige grenzen in Europa;
4. meer aandacht voor de kwaliteit van het bestaan;
5. ondersteuning van de emancipatie van vrouwen en mannen;
6. ruimte voor de eigen ontwikkeling van nationale minderheden;
7. het opheffen van diskriminatie in welke vorm dan ook; hierbij verdienen homofielen bijzondere aandacht.

2.2. Democrativering van de Gemeenschap

2.2A. In deze paragraaf wordt vooral ingegaan op de democratisering van de instellingen van de Europese Gemeenschap zelf. Uit de Inleiding blijkt echter al dat D'66 het tevens noodzakelijk vindt dat de *maatschappelijke organisaties* (vakcentrales, werkgevers, consumenten enz.) op Europees niveau ook aan de besluitvorming deelnemen. Pas dan zal de Europese Gemeenschap een werkelijk democratisch draagvlak krijgen.

In het belang van democratische controle en doelmatigheid moeten de besluitvormende instellingen in één plaats worden bijeengebracht. D'66 kiest Brussel als *zetel* voor het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Europese Commissie.

2.2B. D'66 is ervan overtuigd dat de rechtstreekse verkiezing van het *Europees Parlement* wezenlijk belangrijk is voor de totstandkoming van een democratisch Europa. Het gekozen Europees Parlement moet het centrum van de politieke meningsvorming worden op Europees vlak. Alleen door de steun van de Europese burger zal het zich als zodanig kunnen ontwikkelen. Het gaat bij de beleidskeuzen in Europa tenslotte om de belangen van de Europese burgers. Deze moeten zich kunnen vereenzelvigen met hun rechtstreeks verkozen vertegenwoordigers.

De democratisering van de Europese besluitvorming heeft dan ook tot doel dat het Europees Parlement de beslissingsbevoegdheid met de Raad van Ministers zal delen zowel ten aanzien van de wetgeving als de begroting. Verder moet het Europees

Parlement een effectieve controle uitoefenen op het doen en laten van de Europese Commissie. Het Europees Parlement heeft nu volstrekt onvoldoende wetgevende en controlerende bevoegdheden.

D'66 wil dan ook met kracht streven naar uitbreiding van de invloed van het Europees Parlement. Een verdere overdracht van nationale bevoegdheden aan de Europese Gemeenschap zal slechts kunnen plaatsvinden als de democratische controle op de uitoefening daarvan is verzekerd.

Het medebeslissingsrecht van het Europees Parlement heeft allereerst betrekking op alle besluiten die de "grondwet" van de Gemeenschap raken (verdragwijziging, uitbreiding van de Gemeenschap, internationale akkoorden). Verder vallen daar ook onder alle besluiten die de grondslag vormen voor het door de Gemeenschap op de verschillende terreinen te voeren beleid. Zolang een formele bevoegdheidsuitbreiding uitblijft, moet de bestaande overlegprocedure tussen Raad, Europees Parlement en Commissie (die nu alleen geldt voor besluiten met financiële gevolgen) op al deze gevallen worden toegepast. Het rechtstreeks gekozen parlement dient alle middelen te benutten die het ter beschikking staan om het politieke debat in Europa vorm te geven. Hiertoe behoren ook het ontwikkelen van eigen initiatieven en het houden van hoorzittingen en onderzoeken.

De leden van het Europees Parlement dienen in de opvatting van D'66 niet tevens lid te zijn van een nationaal parlement. Maar men moet wel voorkomen dat de Europese parlementariërs geïsoleerd raken van de nationale werkelijkheid en het contact met de meningen in eigen land verliezen. Omgekeerd is het van belang dat de nationale parlementen de Europese dimensie van alle mogelijke vraagstukken in het oog houden. Daarom moeten passende vormen van samenwerking tussen het Europees Parlement en de nationale parlementen worden ontwikkeld (in Nederland b.v. gemeenschappelijke vergaderingen van Europese parlementariërs met commissies van het parlement, gezamenlijk fractieoverleg e.d.). D'66 zal hiertoe het voorbeeld geven.

2.2C. De besluitvorming in de *Raad van Ministers* is steeds meer verlamd geraakt, omdat besluiten vrijwel alleen met unanimitieit kunnen worden genomen. Om deze situatie te doorbreken dient de toepassing van meerderheidsbesluiten zoveel mogelijk te worden bevorderd. Zeker wanneer de Europese Gemeenschap is uitgebreid met nog eens drie leden tot twaalf lid-staten is besluitvorming bij meerderheid onontbeerlijk.

De slagvaardigheid van de Gemeenschap kan worden vergroot door de voorzitter van de Raad meer speelruimte in zijn interne en externe optreden te geven. In dit verband valt ook te denken aan de instelling van een Europese bewindsman/vrouw, zetelend in Brussel als hoofd van de permanente vertegenwoordiging, maar tevens lid van zijn/haar nationale regering.

De besluitvorming in de Raad van Ministers dient doorzichtiger te worden. De Raad dient het Europees Parlement gemotiveerd te berichten welk gevolg aan zijn adviezen wordt gegeven. Naast de voorlichting aan de pers door individuele ministers, moet de Gemeenschapsvoorlichting over de standpunten van nationale delegaties in de Raad worden verbeterd. Onderzoek moet worden over welke onderdelen van de wetgevende taak van de Raad in het openbaar kan worden vergaderd.

De Europese Raad, bestaande uit de regeringsleiders van de lid-staten, valt niet meer uit het besluitvormingsproces van de Gemeenschap weg te denken. Om dit orgaan zoveel mogelijk in de structuur van de Gemeenschappen in te bedden, dient ook deze Raad de gemeenschapsspelregels onverkort toe te passen wanneer Gemeenschapszaken aan de orde zijn. Daarom ook moet de Europese Raad niet zozeer de besluitvorming van de andere Raden overnemen als een soort "beroepsinstantie", maar dient hij zich vooral toe te leggen op het geven van impulsen aan het Europese eenwordingsproces. De parlementaire controle, zowel nationaal als Europees, op het functioneren van de Europese Raad moet worden

versterkt. In Nederland dient dit te geschieden door onder meer de minister-president over het gebeuren in de Europese Raad verslag te laten doen aan het parlement. De band tussen de Europese Politieke Samenwerking en de Europese Gemeenschappen moet worden versterkt. (Zie ook onder 5.6.)

2.2D. De voorzitter van de *Europese Commissie* wordt benoemd door de lidstaten uit een bindende voordracht van het Europees Parlement van niet meer dan drie personen. Een klein aantal Commissieleden met behoorlijke portefeuilles kan efficiënter werken en hopelijk een grotere eenheid bereiken. Daarom is het gewenst de Commissie - afgezien van de voorzitter - te beperken tot één lid per lidstaat.

Het inspraakrecht van de voorzitter bij de benoeming van de leden van de Commissie dient te worden versterkt.

De Commissie dient meer ruimte te krijgen zich als een werkelijk Europese uitvoerder van gemeenschapsbesluiten op te stellen. Daarom is de overdracht van de uitvoering van besluiten aan de Commissie nodig. In een uitgebreide Gemeenschap dient de uitvoerende bevoegdheid bij de Commissie te berusten.

Het in de EG-verdragen voorziene exclusieve recht van initiatief van de Commissie tegenover de Raad dient te worden geaccentueerd om het politieke prestige en gezag van de Europese Commissie weer te herstellen.

Ook dienen de leden van de Commissie zich onafhankelijk op te kunnen stellen ten opzichte van hun regeringen. Een individuele verantwoordelijkheid van het Europees Parlement naast de bestaande kollektieve kan daartoe bijdragen.

2.3. Rechtsbescherming en mensenrechten in de Gemeenschap

2.3A. Het behoud van democratische staatsinstellingen en de bescherming van de fundamentele rechten van de mens in de aangesloten staten zijn essentiële vereisten voor het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap.

Deze eisen gelden evenzeer voor de Gemeenschap zelf. De waarborging van de rechten van de individuele burger is een wezenlijk bestanddeel van de moderne democratische rechtsorde die de Europese Gemeenschap behoort te zijn. Het *Hof van Justitie* vervult een centrale rol in de opbouw van de EG tot een rechtsgemeenschap. De bevoegdheden van het Hof van Justitie moeten bij de verdere ontwikkelingen van de EG ook steeds worden aangepast. De eenheid van rechtsbedeling in de Gemeenschap dient nog te worden versterkt door de bestaande procedure voor prejudiciële beslissingen aan te vullen met een procedure die de rechtseenheid verzekert in gevallen waarin een nationale rechter nalaat het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing te verzoeken.

De onafhankelijke positie van het Hof van Justitie kan met meer waarborgen worden omgeven. Het verdient aanbeveling de rechters te benoemen voor hetzij een langere periode dan de huidige zes jaar zonder herbenoeming hetzij voor het leven, waaronder wordt verstaan het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. De huidige benoemingsprocedure leidt ertoe dat in de praktijk elke lidstaat een rechter levert. In aansluiting daarop moet worden overwogen de benoeming van de rechters op te dragen aan de Raad, besluitend op voordracht van het hoogste rechterlijk college van de betrokken lidstaat en na raadpleging van het Europees Parlement en het Hof van Justitie zelf.

2.3B. De eerbiediging van de rechten van de mens dient een konstant element van de Europese Gemeenschap te zijn, die immers niet alleen een economische en politieke, maar vooral ook een sociale en rechts-gemeenschap dient te zijn. Alleen op die grondslag kan de strijd voor de mensenrechtenbescherming in andere delen van de wereld met succes in EG- en EPS-verband worden voortgezet. Toe te juichen valt dat het Hof van Justitie zich het respect voor de klassieke vrijheidsrechten reeds heeft aangetrokken. De EG-instellingen dienen evenzeer oog te hebben voor de sociale grondrechten. Het verdient overweging een rechtstreeks beroep op het Hof van Justitie moge-

lijk te maken voor individuele burgers die menen dat hun fundamentele rechten worden geschonden door besluiten van de Gemeenschapsinstellingen.

De ontwikkeling van de grondrechtenbescherming in de Gemeenschap moet als onderdeel van de gemeenschappelijke Europese traditie worden ingepast in het bredere kader van de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens en het Europees Sociaal Handvest. De erkenning van het individuele klachtrecht is een vanzelfsprekend onderdeel van een effectieve grondrechtenbescherming (bijv. tegen de toepassing van beroepsverboden). Ook de Gemeenschap als zodanig dient - met erkenning van het individuele klachtrecht - partij te worden bij deze Europese Conventie. Daarmee wordt bereikt dat niet alleen klachten tegen de nationale overheid, maar ook klachten tegen het optreden van de Gemeenschapsinstellingen voor de organen van de Conventie (Commissie en Hof voor de Rechten van de Mens, Comité van Ministers) kunnen worden gebracht.

2.3C. Bij het zoeken naar passende middelen ter handhaving van de rechtsstaat (bijv. bestrijding van het terrorisme) mag de rechtsstaat zelf niet bedreigd worden. Daarom moet een eerlijk proces onder alle omstandigheden gewaarborgd blijven, hoe ernstig de verdenking tegen een van misdrijf verdachte persoon ook is en hoe zwaar het feit waarvan hij wordt verdacht ook mag zijn. Tot een eerlijk proces behoort de mogelijkheid van een vrije verdediging en van een onbelemmerd contact tussen raadsman en cliënt. Uitsluiting van een advocaat mag alleen plaatsvinden onder zéér stringente voorwaarden en in buitengewoon ernstige gevallen, waarin er sprake van is dat de advocaat zelf beschuldigd wordt van feiten, die het toepassen van strafrechtelijke sankties betekenen. Geen uitsluiting mag worden overwogen vooraleer er ten opzichte van de advocaat een redelijk vermoeden bestaat dat hij zijn cliënt(en) op onwettige wijze steunt. Voorts dient de werking van het strafrechtelijk nationaliteitsbeginsel ten aanzien van in sommige lidstaten wel, in andere lidstaten niet strafbare medische en sociale hulpverlening tussen de lidstaten van de EG te worden beperkt.

2.3D. Abortus behoort uitsluitend te zijn onderworpen aan de vrije beslissing van de vrouw. Dit D'66-standpunt brengt onder veel meer ook met zich mee dat krachtig stelling genomen moet worden tegen in Europa bestaande stromingen om het legaliseren van abortus mede af te wijzen wegens een gewenste bevolkingsgroei. D'66 zal haar opvattingen in deze, waar mogelijk, internationaal vertolken.

2.4. Europa voor de burgers

2.4A. Niet alleen is de democratie in de Gemeenschap onvolgende ontwikkeld. Ook is tot dusver te veel verontachtzaamd dat Europa er is voor de burgers - voor alle burgers. D'66 vindt dat daarin verandering moet komen. Waar mogelijk moet decentralisatie van gezag worden bevorderd. Hoewel bepaalde bevoegdheden kollektief op Europees niveau moeten worden uitgeoefend, zullen niet meer bevoegdheden aan de EG moeten worden overgedragen dan noodzakelijk zijn. Nationale bevoegdheden zullen via de Gemeenschap zelfs moeten worden overgedragen aan regionale organen. Het Europees beleid zal daardoor dicht bij de burgers komen te staan. D'66 voelt niets voor b.v. een gecentraliseerd regionaal-, volksgezondheids- of milieubeleid behoudens algemene richtlijnen. Rekening moet worden gehouden met nationale en regionale bijzondere posities.

2.4B. Hoewel de gemeenschappelijke markt in Europa reeds bijna 10 jaar een feit is, lopen de burgers nog steeds tegen talloze onnodige grenzen op. D'66 vindt dat deze grensbelemmeringen zo spoedig mogelijk moeten verdwijnen. Konkrete maatregelen die wij voorstaan zijn o.a.:

1. afschaffing van de fysieke controle aan de grens op het goederenverkeer;
2. invoering van een vrij verkeer voor alle EG-onderdanen,

- ook voor hen die geen economische activiteit verrichten;
3. invoering van een Europees paspoort voor alle EG-onderdanen;
 4. afschaffing van de tijdsverschillen in Europa door een uniforme regeling van de zomertijd;
 5. toekenning van het actief en passief kiesrecht voor lokale en regionale vertegenwoordigende lichamen aan alle ingezetenen, ook niet-onderdanen.

2.4C. D'66 is een voorstander van de eenmaking in Europa van het vreemdelingenbeleid t.a.v. niet-EG-onderdanen. Dit beleid mag echter niet leiden tot een verslechtering van de positie van vreemdelingen in Nederland en zal speciale aandacht moeten besteden aan de positie van de vrouwen.

De Gemeenschap moet in haar beleid rekening houden met de bestaande ongelijkheid van haar burgers. Het beleid moet daarom de solidariteit met de sociaal en economisch zwakken veel meer dan in het verleden benadrukken.

(zie onder hoofdstuk III)

Om Europa een duidelijk gezicht te geven voor de burger moeten ook maatregelen worden genomen ter verbetering van de kwaliteit van het bestaan. Een open oog voor de immateriële waarden van het leven is hierbij essentieel. Alleen dan kunnen bijvoorbeeld een milieu- en energiebeleid in samenhang met selectieve economische groei tot stand komen (zie verder hoofdstuk III).

2.5. Emancipatie van vrouwen en mannen

2.5A. De Europese Gemeenschap dient een bijdrage te leveren aan een vernieuwende maatschappij waarin een optimale ontplooiing is gegarandeerd van mannen en vrouwen. Een belangrijk instrument hiertoe is het op gang zetten van een veranderings- en bewustwordingsproces, dat leidt tot een andere rol en taakverdeling van mannen en vrouwen.

Wat betreft het doorbreken van het geijkte rolpatroon van de man moeten mogelijkheden en omstandigheden geschapen worden, die hem in staat stellen af te komen van de dwang tot het leveren van prestaties, die vaak zijn krachten te boven gaan en die hem geen tijd laten voor eigen welzijn en dat van anderen (gezin en omgeving).

De stoerheid en het zich steeds weer waar willen maken t.o.v. de vrouw dienen te veranderen in een open houding van gelijkwaardige mensen met wederzijds respect.

Emancipatie draagt bij tot onafhankelijkheid van man en vrouw. Zolang echter vooral de maatschappelijke positie van de vrouw een achterstand vertoont, zijn speciale maatregelen nodig om deze achterstand op te heffen.

2.5B. Bovengeschetste emancipatie-ontwikkeling kan in hoge mate bevorderd worden door een betere verdeling van betaalde arbeid tussen man en vrouw.

Binnen het streven naar een algemeen Europees werkgelegenheidsbeleid moet vrouwenwerkgelegenheid speciale aandacht krijgen. Ook moeten de mogelijkheden voor deeltijdarbeid sterk gestimuleerd worden.

De E.G. zou hierin binnen het eigen ambtenarenapparaat een goed voorbeeld kunnen geven, ook wat betreft een tijdelijke voorkeursbehandeling van vrouwen in middelbare en hogere functies. Speciale scholingskursussen moeten worden opgezet om de doorstroming van vrouwen uit lagere naar hogere functies mogelijk te maken.

De wettelijke gelijkstelling van vrouwen en mannen moet door Europese regelingen snel verder worden doorgevoerd.

De te nemen Europese richtlijnen, vooral die op economisch, sociaal en fiscaal terrein, moeten uitgaan van de onafhankelijkheid van de partners ten opzichte van elkaar.

Alle overheidsmaatregelen die direkt of indirekt het huwelijk als enige (samen)leefvorm bevoordelen, moeten omgebogen worden zodat zij de individuele keuzevrijheid van de leefvormen onverlet laten. Met name op het gebied van de sociale en fiscale wetgeving.

2.5C. Onderzoek naar knelpunten m.b.t. emancipatie moet gestimuleerd en waar nodig opgezet worden. Wij denken hierbij ook aan samenwerking en uitwisseling van gegevens van eventueel nationaal bestaande emancipatie-instituten.

De massa-media moeten worden ingeschakeld bij de emancipatie-voorlichting, met name over de mogelijkheden die de vrouw reeds heeft en krijgt met de bestaande en toekomstige Europese regelingen.

2.6. Etnische en kulturele minderheden

In een samenleving waarin ieder zich zo goed mogelijk kan ontplooiën - zonder de medemens te schaden en levend in solidariteit met die medemens - dient het mogelijk te zijn dat ieder individu, maar ook iedere groep, de eigen identiteit kan ervaren. Bij de opbouw van het nieuwe Europa moet het mogelijk zijn dat etnische en kulturele minderheden die zich binnen de grenzen van de lidstaten van de Europese Gemeenschap bevinden, en die zich door de nationale overheid bekneld voelen, meer ruimte voor zelfbestuur gegeven wordt. Evenzeer als er door de nationale overheden bevoegdheden overgedragen dienen te worden naar het Europese niveau, kan het gewenst zijn dat er bevoegdheden naar beneden worden afgestaan. In dit verband moeten tevens mogelijkheden geboden worden voor samenwerking van nationale minderheden over de grenzen heen, b.v. in het kader van een regio die zich over meerdere landen uitstrekt. Een dergelijk beleid past in een conceptie die ervan uitgaat dat de soevereine nationale staat in vele opzichten niet meer een staatkundig juist kader biedt.

III EKONOMISCH EN SOCIAAL BELEID

3.1. Inleiding

D'66 aanvaardt de industriële samenleving als een gegeven, maar is tevens van oordeel dat de ontwikkeling van deze samenleving onheilspellende nevenverschijnselen heeft opgeroepen, die een verdere ontwikkeling van de mens en zijn ontplooiingsmogelijkheden ernstig bedreigen.

Tot deze verschijnselen rekent D'66 allereerst het dreigende uit elkaar groeien van mensen en groepen door het afnemen van de mogelijkheden om aan het traditionele arbeidsproces deel te nemen en door de toenemende verstarring en vervreemding in samenwerkingsverbanden. Daardoor wordt het voor steeds meer mensen moeilijk om sociaal te functioneren. Van gelijke orde is de technologische en industriële wildgroei, waardoor het natuurlijk milieu wordt afgebroken en de levenskansen voor toekomstige generaties ernstig gevaar lopen.

Bestrijding van deze verschijnselen door het scheppen van sociaal gunstige voorwaarden en een zorgvuldig beheer van het bedreigde milieu hebben daarom voor D'66 een prioriteit waaraan produktiviteitsstijging en vergroting van de materiële welvaart dienstbaar moeten worden gemaakt. Economische groei dient in dit licht te worden gezien.

Daarom wil D'66 streven naar een Europees beleid op het economische en sociale vlak dat onder meer gericht is op:

1. bestrijding van de werkloosheid en beteugeling van de inflatie;
2. het voorkomen van verdere achteruitgang van het milieu;
3. een rechtvaardige internationale herverdeling van arbeid en welvaart;
4. een rechtvaardige verdeling van inkomens in de lidstaten en ook tussen de regio's binnen de Gemeenschap;
5. industriële vernieuwing.

3.2. Economische orde

3.2A. D'66 aanvaardt het principe van de ondernemingsgewijze productie. Deze heeft de voordelen dat de drang naar vernieuwing en innovatie blijft bestaan en dat de industriële bedrijvigheid blijft streven naar een zo goed mogelijk aangepast blijven aan veranderende marktomstandigheden. Zoals hierboven aangegeven onderkent D'66 echter dat dit ondernemen nevenverschijnselen heeft opgeroepen - en waarschijnlijk zal blijven oproepen - die de ontplooiingsmogelijkheden van de mens beperken. Daarom is D'66 voorstander van een Europees beleid waarin de overheden gemeenschappelijk het wettelijk kader uitbreiden dat aangeeft binnen welke grenzen de vrijheden van dit ondernemen zich mogen bewegen.

D'66 erkent dat vele van onze kollektieve voorzieningen mede mogelijk werden door het welvaartsscheppend vermogen van industriële bedrijvigheid. Omgekeerd is het echter ook zo dat deze kollektieve voorzieningen (men denke bijvoorbeeld aan het onderwijs) het de industrie mogelijk maken efficiënt te produceren.

In het licht van het bovenstaande streeft D'66 naar een democratische markt-economie waarin de productie plaatsvindt in gedemocratiseerde partikuliere bedrijven. De essentie van de bedrijfsdemokratisering is dat de werknemersgroep (inclusief de werknemer-direkteur) de ondernemersfunctie voor een groot deel overneemt en op grond daarvan het medebeslissingsrecht verkrijgt ten aanzien van alle belangrijke onderdelen van het bedrijfsbeleid (fusies, sluitingen, verplaatsingen, investeringen, direktiebenoemingen (Zie verder onder 3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen).

De productie wordt hiermee meer afgestemd op de konsumentenvoorkeur door het tegengaan van de huidige overheersende positie van de producent in een verbeterd marktmechanisme (zie onder 3.8. en 3.9.: Konsumentenbeleid en Mededingingsbeleid). In de prijzen moeten zoveel mogelijk de totale maatschappelijke kosten worden opgenomen, inclusief de effecten t.a.v. de vervuiling en de uitputting. Hierdoor zullen produkten en productieprocessen die vuil zijn en tot uitputting leiden

worden tegengegaan (zie verder 3.10.: Milieubeleid).

Het vraagstuk van de verdeling van de groei in de diverse nationale inkomens tussen de privé-inkomens, belasting en in het bedrijf te houden winst zou volgens D'66 op basis van meerjarenafspraken tussen de sociale partners en op basis van door de EG-commissie geadopteerde richtlijnen tot stand moeten komen.

3.3. Economische en monetaire eenwording

3.3A. Hoewel het bereiken van een economische en monetaire unie op korte termijn niet te verwezenlijken lijkt, moet zij als doelstelling volledig gehandhaafd blijven. De laatste jaren is duidelijk gebleken dat noch via nationale oplossingen, noch de vrijblijvende bijeenkomsten van de grote industriële mogendheden (Rambouillet, Bonn etc.) de internationale economische teruggang effectief bestreden kan worden. De recessie leek in eerste instantie de economische en monetaire unie op de lange baan te hebben geschoven, maar verdere voortgang naar een dergelijke unie blijkt nu des te noodzakelijker. Aan de ene kant omdat de gemeenschappelijke markt (nog steeds het fundament voor de Europese samenwerking) ten gevolge van de nationale maatregelen in gevaar komt. Aan de andere kant kan verdere eenwording leiden tot:

- een impuls tot economische opleving, aangezien de voordelen van de gemeenschappelijke markt vollediger benut kunnen worden;
- een grotere monetaire stabiliteit, en mede daardoor tot - een lagere inflatie en werkloosheid.

Hiertoe is het noodzakelijk dat op Europees niveau bevoegdheden geschapen worden die het voeren van een geïntegreerd economisch, monetair en sociaal beleid mogelijk maken. Op zichzelf is dit nog geen garantie voor een succesvol economisch herstel: van groot belang blijft natuurlijk het beleid dat met de gemeenschappelijke instrumenten gevoerd wordt; wel is dit geïntegreerd beleid een voorwaarde voor dit herstel.

3.3B. In het kader van het bovenstaande:

1. zullen de lidstaten bindende verplichtingen moeten aangaan m.b.t. beleidselementen die hun makro-economische situatie beïnvloeden, zoals de begrotingstekorten en de financiering daarvan, het stijgingstempo van de kollektieve lasten, de liquiditeitskreatie, reglementering van het kapitaalverkeer binnen de Gemeenschap en het externe monetaire beleid;
2. moet een begin worden gemaakt met de "pooling" van de valutareserves van de lidstaten; kan naast de nationale munten een "parallele" Europese munt ingevoegd worden; dienen de bevoegdheden van het Europese Fonds voor monetaire samenwerking uitgebreid te worden.

In het Europese monetaire systeem dat na de Europese top in Bremen (juli 1978) in opbouw is, wordt een aantal van de stappen die D'66 aanbeveelt, genomen. D'66 ondersteunt dan ook de opbouw van dit systeem.

Naast deze monetaire samenwerking dient het nauwer samen gaan van het economisch beleid van de lidstaten bevorderd te worden, o.m. door middel van:

1. coördinatie in de E.G. van het inkomensbeleid, de direkte belastingheffing en de konjunkturpolitiek;
2. vermindering van de onderlinge structuurverschillen d.m.v. inkomensoverdrachten, welke aan duidelijke economische en monetaire voorwaarden zijn gebonden;
3. uitbreiding van de eigen middelen van de EG t.b.v. het regionaal, het sociaal, het industrie- en het energiebeleid;
4. harmonisatie van indirecte belastingen. Hierbij is o.m. nodig:
 - a. een nieuw BTW-tarief op luxe-goederen en milieu-vervuilende produkten;
 - b. een laag BTW-tarief voor de primaire levensbehoeften en activiteiten c.q. produkten in dienst van het milieu.

3.3C. De negen dienen een aktieprogramma overeen te komen, op basis van een gemeenschappelijk idee van de economische en monetaire unie, waarin bovenstaande elementen zijn opge-

nomen. Uit dit programma moet tevens blijken dat de economische en monetaire unie o.m. een bijdrage moet leveren aan ten behoeve van wederkerend onderwijs voor de jongeren.

Ook meer in het algemeen zal in toenemende mate rekening moeten worden gehouden met stijgende en snel veranderende eisen t.a.v. scholing en vooropleiding. Een beleid van "gelijke kansen" gaat dan ook uit van veel intensievere begeleiding van werknemers op dit gebied, het scheppen van mogelijkheden tot om- en bijscholing voor jong en oud, en volledig gelijke kansen, ook t.a.v. bijscholing, voor vrouwen en mannen.

Tenslotte: ook al zullen de lidstaten een grote mate van zelfstandigheid behouden t.a.v. hun arbeidsmarktbeleid, toch zal op Europees niveau een betere coördinatie bereikt moeten worden.

de vermindering van de welvaartsverschillen binnen de Gemeenschap en aan de sociale zekerheid. Tevens moet de democratische controle gewaarborgd zijn.

Wat betreft de uitvoering van bovengenoemd actieprogramma zal men moeten accepteren, zoals de Belgische premier Tindemans reeds in 1975 in zijn rapport over de Europese Unie stelde, dat de economische en financiële situaties van de lidstaten zozeer van elkaar verschillen dat een gelijktijdige uitvoering onmogelijk is, wil men enige vooruitgang boeken. De staten die de mogelijkheid hebben vorderingen te maken dienen deze door te zetten. De staten die redenen hebben - welke door de Raad op voorstel van de Commissie geldig worden geacht - om dit niet te doen, krijgen uitstel zonder dat echter het gemeenschappelijk einddoel wordt opgeheven. Zij krijgen daarbij hulp van de andere staten om hen in staat te stellen de anderen in te halen. Ook in het licht van de uitbreiding van de EG met Griekenland, Spanje en Portugal lijkt deze benadering de enige mogelijkheid tot vooruitgang te bieden (zie ook VI: Uitbreiding van de EG).

3.4. Werkgelegenheid

3.4A. Eén van de grote opdrachten van de EG in de komende jaren zal zijn een bijdrage te leveren aan de oplossing van het werkloosheidsprobleem. Wezenlijke onderdelen van deze oplossing zijn verdere voortgang bij de economische en monetaire eenwording (zoals hierboven omschreven en bij de ontwikkeling van een industriepolitiek in de Gemeenschap (zie verder 3.5.: Industriële herstructurering).

De werkloosheid is een structureel probleem geworden, dat structurele, diep ingrijpende maatregelen vereist om tot een oplossing gebracht te worden. Daarbij zal ook de betekenis van de arbeid aan een herwaardering onderworpen dienen te worden. Tot deze structurele maatregelen rekent D'66 een herverdeling van de werkgelegenheid die zowel mannen als vrouwen en zowel het "schone" als het "vuile" werk omvat. Arbeidstijdverkorting, vervroeging van de pensioenleeftijd, duolonen, invoering van vijfploegendienst en flexibele werktijden zijn geschikte instrumenten om hiermee een eerste begin te maken. Daarnaast dienen de mogelijkheden voor het verrichten van deeltijdarbeid belangrijk te worden vergroot.

3.4B. Een tweede structurele maatregel is het scheppen van nieuwe werkgelegenheid in de sociaal-kulturele sektor ter compensatie van het in verhouding dalend aantal arbeidsplaatsen in de productiesector. Het lijkt alsof dit soms in strijd komt met de evenzeer geldende eis naar produktiviteitsverbetering te streven. D'66 is van mening dat dit een schijnkonflikt is. Het streven naar produktiviteitsverbetering is juist en het gaat niet aan onnodig werk te blijven doen als andere hulpmiddelen voorhanden zijn. Anderzijds zal het mogelijk en nodig zijn veel te doen aan het onderhoud en behoud van wat in het verleden is opgebouwd. Veelal is dit arbeidsintensief en eist het een speciaal vakmanschap (b.v. onderhoud van steden, woningen, landschap enz.).

Naast het stimuleren van een toekomstgerichte industrie zal het arbeidsmarktbeleid ook gericht moeten zijn op het scheppen van arbeidsplaatsen door zorgvuldig onderhoud van het bestaande en het ontwikkelen van een moderne hiervoor

geschikte ambachtelijkheid.

Bij de uitvoering van bovenomschreven programma zullen de nationale staten de hoofdrol spelen. Daarnaast zal echter ook het Europees Sociaal Fonds een belangrijke positieve rol dienen te spelen. Daarbij zal speciale nadruk dienen te vallen op de werkloosheid onder jongeren en vrouwen.

Hiertoe zullen naast bovenstaande punten ook nieuwe vormen van gemeenschappelijke steun ontworpen moeten worden ter bevordering van de schepping van nieuwe arbeidsplaatsen, met name door middel van werkgelegenheidspremies. Tevens is een uitbreiding noodzakelijk van de bijdragen van de EG

3.5. Industriële herstructurering

3.5A. De economische mogelijkheden van de lidstaten van de EG hangen in sterke mate af van hun concurrentiepositie op de wereldmarkt en dus van de mate waarin het industrie- en technologiebeleid wordt afgestemd op de verhoudingswijze voordelen van de Westeuropese landen. Voor de ontwikkeling van dit beleid zijn goede stuurmechanismen nodig, zowel op Europees als op regionaal niveau, maar ook rendabele bedrijven en ondernemingen. De besturing van onze industrie mag daarom haar winstgevendheid en haar concurrentiemogelijkheden op de wereldmarkt niet aantasten.

De versterking van de Westeuropese concurrentiepositie op de wereldmarkt moet tevens passen in een beleid dat gericht is op een betere internationale arbeidsverdeling. Op die wereldmarkt zullen naar het zich laat aanzien, een aantal verschuivingen optreden, die liggen in het verlengde van de al optredende prijsstijgingen van de grondstoffenprijzen.

West-Europa, dat arm is aan grondstoffen, is in zijn economie bijzonder kwetsbaar voor deze verschuivingen.

De stijging van de grondstoffenprijzen zal de ontwikkelingslanden in staat stellen te investeren ten behoeve van hun eigen industrialisatie. Deze landen zullen zich ongetwijfeld toeleggen op de veredeling van de grondstoffen waarover zij beschikken. Dit zal een verdere verbetering van hun "terms of trade" met de al in vergaande mate geïndustrialiseerde landen mogelijk maken.

Het feit, dat de arbeidskosten in de ontwikkelingslanden lager zijn dan in de al sterk geïndustrialiseerde landen zal er eveneens toe bijdragen dat een aantal industriële activiteiten vanuit de dichtbevolkte geïndustrialiseerde landen verplaatst zal worden naar de ontwikkelingslanden. Over het algemeen komen productieprocessen die veel ongeschoolde arbeid en in verhouding geringe kapitaalinvesteringen vereisen het meest in aanmerking voor vestiging in ontwikkelingslanden, kapitaalintensieve en hooggeschoolde arbeid vereisende processen het minst. De vervaardiging van traditionele producten als konfektie, schoenen, handschoenen e.d. en eenvoudige assemblageprocessen kunnen zonder veel moeilijkheden met de inzet van een beperkt aantal specialisten in die landen ter hand worden genomen (zie hiervoor ook het hoofdstuk "Europa naar buiten Hfdst. V.2 Ontwikkelingsbeleid").

Uit het bovenstaande volgt dat de beste ontwikkelingskansen voor de Westeuropese export zeker voor die uit het hoog geïndustrialiseerde noord-westen van de EG, liggen in de zogenaamde wetenschapsintensieve productieprocessen die een hoog geschoolde en gespecialiseerde arbeidsinzet, verhoudingsgewijs hoge kapitaalinvesteringen en een hoog ontwikkelde sociaal-kulturele sektor vereisen. Daarnaast zullen er mogelijkheden zijn voor industrieën die op grond van vernieuwingen en productie-ontwikkeling goederen voortbrengen die de concurrentie op de wereldmarkt kunnen doorstaan.

De onvermijdelijke en noodzakelijke toepassing van arbeidsbesparende technieken en produktiviteitsverhogende vernieuwingen zal ook in de toekomst tot omschakelingsproblemen leiden, die echter niet slechts voor rekening van de direkt betrokkenen mogen komen, maar als opdracht en uitdaging voor de samenleving als geheel dienen te gelden. Daarnaast moet produktiviteitsverhoging in de productiesector worden beschouwd als mogelijkheid en voorwaarde om in het sociaal-kulturele veld tot nieuwe ontplooiingsmogelijkheden te

komen.

Voor dit laatste zullen vooral op nationaal en regionaal niveau oplossingen gevonden moeten worden. (Zie hiervoor het D'66 Beleidsprogramma 1977-1981).

3.5B. De problemen op het gebied van industriebeleid dienen veel meer dan tot nu toe op gemeenschapsniveau te worden aangepakt. Nationaal gerichte maatregelen zijn doorgaans ineffektief en leiden er bovendien vaak toe dat problemen naar andere landen worden verschoven. Gaan in een snel groeiende economie structuurveranderingen in het algemeen met betrekkelijk weinig economische en sociale spanningen gepaard, anders wordt dit wanneer de economische groei stopt. In de huidige minder gunstige omstandigheden wordt de weerstand tegen elk aanpassingsproces dan ook steeds groter en daarmee de beleidsruimte telkens kleiner. Tegelijkertijd wordt evenwel de noodzaak om tot een Europees georiënteerde structuurpolitiek te komen des te sterker. Het is daarbij zeker dat het voor een groot gedeelte van de vindingrijkheid van het partikulier initiatief zal afhangen of de huidige problemen kunnen worden opgelost. Anderzijds mogen partikuliere initiatieven en belangen een gemeenschappelijke aanpak zeker niet in de weg staan.

Bij structurele aanpassingsproblemen dient gekoördineerd te worden gereageerd hetzij via gerichte uitbreiding, via capaciteitsbeheersing of, indien noodzakelijk, via de afbouw van bepaalde capaciteiten. Voor een dergelijke sektorsgewijze te effectueren aanpak kan gedacht worden aan het gebruik van de bestaande financieringsinstrumenten van de Gemeenschap, zonodig dienen nieuwe aangepaste instrumenten te worden geschapen.

Het Europese industriebeleid dient er op gericht te blijven het de ondernemingen in de Gemeenschap mogelijk te maken zich aan de veranderende markt- en produktieomstandigheden aan te passen. Daarnaast wil D'66 vooral wijzen op de mogelijkheden voor de Gemeenschap het juiste klimaat te scheppen en instrumenten aan te dragen voor de binnen een industriebeleid benodigde versterkte ontwikkelings- en vernieuwingsactiviteiten van het bedrijfsleven.

Daarbij zal juist voor de interne evenwichtige ontwikkeling van de EEG een afgestemd vernieuwingsbeleid nodig zijn. Anders dreigt het gevaar dat de grote economische en technologische voorsprong van bepaalde landen (vooral Duitsland) een desintegrerend effect zal hebben.

Bij steunverlening aan bedrijven in het algemeen zal minstens aan de volgende voorwaarden moeten worden voldaan:

1. de steun moet doelgericht, tijdelijk van aard en voor ieder een duidelijk zijn;
2. mag niet leiden tot concurrentievervalsing.

3.5C. Het nemen van protektionistische maatregelen door de lidstaten moet ten stelligste worden afgewezen. Dergelijke maatregelen lokken uit dat andere landen, ook buiten de Gemeenschap, hetzelfde gaan doen. Indien er een sneeuwbal-effect optreedt zal Europa daar zelf in de eerste plaats het slachtoffer van zijn. Bovendien belemmeren invoerbepalingen de technologische vernieuwing.

3.6. Regionaal beleid

3.6A. De tot nu toe verwezenlijkte Europese eenwording is vooral ten goede gekomen aan de meest ontwikkelde gebieden van de Gemeenschap. De onevenwichtigheden tussen de verschillende regio's zijn relatief groter geworden ook al is de levensstandaard in de hele Gemeenschap aanmerkelijk gegroeid. Verdere integratie is dringend vereist, niet alleen om de gemeenschappelijke markt te verwezenlijken, maar eveneens om het economisch beleid van de lidstaten op één lijn te brengen. Het geëigende kader daarvoor is de Economische en Monetaire Unie. Deze Unie is echter niet te verwezenlijken zolang tegenwoordige regionale verschillen blijven bestaan: de lidstaten met achtergebleven gebieden moeten te veel van hun middelen wijden aan de ontwikkeling.

Voor het regionaal beleid is de op handen zijnde uitbreiding

van groot belang. Uitbreiding van de Gemeenschap zal op het regionale vlak voornamelijk twee consequenties hebben. Ten eerste zullen nogmaals de ontwikkelde, geïndustrialiseerde gebieden in de Gemeenschap profiteren van deze uitbreiding dankzij o.a. hun aanpassingsmogelijkheden. Ten tweede bevinden zich de achtergebleven gebieden van het Middellandse-zeebekken wat betreft hun belangrijkste produkten in directe concurrentie met de nieuwe lidstaten.

3.6B. Sociaal gezien zijn de voortbestaande verschillen in de levensstandaard tussen rijke en arme gebieden niet langer aanvaardbaar; deze toestand leidt tot een vermindering van de bereidheid tot eenwording, aangezien de betrokken lidstaten de gevolgen van de eenwording tegenover hun bevolking niet langer kunnen rechtvaardigen; dat verklaart de neiging tot economische afscherming van het eigen gebied.

Een herverdeling op grotere schaal tussen de regio's is daarom onontbeerlijk. Op het ogenblik vervult alleen het Regionaal Ontwikkelingsfonds een dergelijke functie. Dit Fonds dient dus te worden versterkt en uitgebreid. Eveneens is echter noodzakelijk te komen tot een werkelijk Europees Regionaal Beleid dat er o.a. op gericht is de sociaal-economische toestand in de verschillende regio's op vergelijkbare wijze te kenschetsen om overdracht van inkomen naar de meest behoeftigen te verzekeren; voorts is een afstemming van de nationale politieken op dit gebied noodzakelijk teneinde aan deze overdracht de grootst mogelijke doelmatigheid te kunnen geven en tenslotte dient dit Regionaal Beleid ervoor te zorgen dat alle andere gemeenschapsactiviteiten - industrie- en handelspolitiek b.v. - met de regionale gevolgen ervan voldoende rekening houden.

3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen

3.7A. Er moet een democratisering van de arbeidsverhoudingen plaats vinden waarbij de traditionele scheidingen tussen arbeid en kapitaal wordt doorbroken. De vitaal-belanghebbende groeperingen moeten middels democratische spelregels tot gezamenlijke besluitvorming en maatschappelijke verantwoordelijkheid komen en het traditionele beginsel van ondergeschiktheid in de arbeidsverhoudingen moet worden afgeschaft.

De EG is bij deze problematiek betrokken door het streven naar harmonisatie van de wetgevingen in de diverse lidstaten en de opstelling van het gemeenschappelijk vennootschapsrecht, waarin het statuut van de Europese vennootschap is opgenomen.

In dit kader is D'66 voorstander van een medebeslissingsrecht (vetorecht) in middelgrote en grote bedrijven van het orgaan dat het personeel vertegenwoordigt binnen het bedrijf op alle ingrijpende besluiten met betrekking tot het bedrijfsbeleid; eventuele uitoefening van de medezeggenschapsrechten van het personeel via een ander medezeggenschapsmodel (b.v. via vertegenwoordigers in de raad van commissarissen) als hierover overeenstemming bestaat tussen de leiding en de gekozen personeelsvertegenwoordiging; beperking van het recht regelmatig invloed uit te kunnen oefenen op de besturing van de onderneming tot alleen die aandeelhouders die zich met een financieel belang gedurende langere tijd kontractueel aan de onderneming verbinden; lidmaatschap van de raad van commissarissen (of het daarmee vergelijkbare orgaan) van deskundigen die in het bijzonder toezien op algemeen maatschappelijke belangen (konsumenten, publiek, overheid) naast vertegenwoordigers van de werknemers en de aandeelhouders. In de kleine bedrijven zal een wettelijk kader voor aangepaste vormen van bedrijfsdemocratie tot stand moeten komen.

3.7B. D'66 is voorstander van de invoering van een gekozen personeelsvertegenwoordiging en bij de overheidsdiensten en -bedrijven, met aan de overheidstaken aangepaste bevoegdheden. Ook binnen de instellingen van de EG dienen dergelijke personeelsvertegenwoordigingen ingevoerd te worden.

Daarnaast bepleit D'66 de bevordering van experimenten met alternatieve werkorganisatievormen op basis van zo groot mogelijke individuele en groepszelfstandigheid, zowel in het

bedrijfsleven als bij de overheid.

Een taak die speciaal weggelegd is voor de EG is de bevordering van de medezeggenschap bij multinationals. Regelingen moeten ontwikkeld worden waardoor er sprake kan zijn van personeelsvertegenwoordigingen over de grenzen heen. Hiertoe dienen ook de mogelijkheden van overleg tussen de verschillende nationale ondernemingsraden in Konzernverband versterkt te worden.

Gestreefd moet worden naar een aanvulling van het Europees Sociaal Handvest waardoor naast de vrijheid van vakvereniging ook de vrijheid om zich niet te organiseren, zoals erkend in de universele verklaring van de Rechten van de Mens, wordt gegarandeerd en een verplicht lidmaatschap (zoals in Nederland in de grafische bedrijfstak bestaat) wordt afgewezen.

3.8. Konsumentenbeleid

3.8A. Voorziening van de Gemeenschap van goederen en diensten waarvan hoeveelheid, samenstelling en produktiewijze zoveel mogelijk aansluiten bij de wensen van de burgers is alleen mogelijk als de verlangens van de konsumenten zo goed mogelijk tot uiting worden gebracht. Zij moeten dan ook daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op wat en hoe er wordt geproduceerd.

Daartoe is versterking nodig van de positie van de konsument, die nog té zeer in de situatie verkeert dat er wordt beslist vóór hem, over hem en zonder hem. De positie van de konsument en zijn organisaties is ook in EEG-verband sterk ten achter gebleven bij die van producenten (werkgevers, werknemers) en overheid. Er dient duidelijk gestalte gegeven te worden aan een Europees konsumentenbeleid. Dit dient een raamwerk te vormen voor nationale stelsels van konsumentenbescherming, aangepast aan de omstandigheden, noodzakelijkheden en mogelijkheden. Voorkomen dient te worden dat de Europese konsument bureaukratisch wordt gelijkgeschakeld.

3.8B. D'66 acht onder meer de realisatie nodig van:

- de Resolutie over het konsumentenbeleid van de Gemeenschap, aangenomen door het Europese Parlement in november 1977;
- het eerste programma van de EEG voor een beleid inzake bescherming en voorlichting van de konsument d.d. 14 april 1975, dat maatregelen eist ter waarborging van de vijf fundamentele rechten van de konsument, n.l.:
 1. recht op bescherming van zijn gezondheid en veiligheid;
 2. recht op bescherming van zijn economische belangen;
 3. recht op schadevergoeding;
 4. recht op voorlichting en vorming;
 5. recht op vertegenwoordiging (recht om te worden gehoord).

D'66 kent bij de in deze stukken genoemde onderwerpen prioriteit toe aan de invoer van de volgende punten:

1. verplichte vermelding van de samenstelling van voorverpakte produkten met inachtneming van de EEG-richtlijnen;
 2. raadpleging en vertegenwoordiging van de konsument bij de voorbereiding van publiekrechtelijke beslissingen die hem betreffen;
 3. bevordering van een kritische instelling van de konsument onder meer door een daarop gerichte voorlichting en ervaring op scholen;
 4. een voor de konsument gemakkelijke rechtsgang.
- Bovendien wil D'66 een konsumptiebeleid (gericht op een konsumptiepatroon, -verdeling en -niveau, dat verantwoord is uit het oogpunt van gezondheid; milieu, grondstoffen en derde wereld), dat onverantwoorde produktie tegengaat.

3.9. Mededingingsbeleid

3.9A. Aan de basis van elk democratisch denken ligt het wantrouwen tegen ongecontroleerde macht. Vandaar het streven naar een rechtsstaat, opdat de overheidsmacht niet onbepakt en zonder toezicht kan worden uitgeoefend.

Maar niet alleen de macht van overheden verdient ons wan-

trouwen; ook moet het zich richten op de economische macht van ondernemingen. In de Gemeenschap heeft dit wantrouwen gestalte gekregen in een krachtig anti-kartelbeleid, dat trachtte de voorwaarden voor een daadwerkelijke konkurrentie tussen ondernemingen te scheppen door het bestrijden van konkurrentie-beperkende afspraken. Voortzetting en waar nodig versterping van dit beleid acht D'66 gewenst.

3.9B. Nieuwe economische problemen stellen nieuwe prioriteiten voor een gemeenschappelijk mededingingsbeleid, dat streeft naar een gedecentraliseerde economische orde, waar de marktdeelnemers door elkaars konkurrentievermogen liever dan door de overheid in evenwicht worden gehouden.

De expansie van met name de multinationale ondernemingen toont aan dat dit evenwicht verstoord is. Door fusies en andere konzentraties is steeds meer macht bij steeds minder ondernemingen terecht gekomen. Deze machtsposities schep- pen het gevaar van te hoge prijzen en andere ongerechtvaardigde voordelen.

D'66 beschouwt het optreden tegen deze machtsvorming als hoofddoel van een nieuw mededingingsbeleid. Noodzakelijk zijn de volgende maatregelen:

1. Om de konzentratiegolf een halt toe te roepen dient ten spoedigste te worden voorzien in o.a. een konzentratie- kontrôle vooraf, zoals deze is uitgewerkt in het voorstel dat al sinds 1973 op goedkeuring van de Raad wacht.
2. Tegen reeds gevormde konzentraties die een gedecentraliseerde economische orde bedreigen en niet uit anderen hoofde gerechtvaardigd kunnen worden, wordt opgetreden, ook in de vorm van de-konzentraties, zoals in de VS.
3. De middelen van de Europese Commissie worden uitgebreid in de mate die voor de vervulling van bovengenoemde taken nodig is.

3.9C. Het mededingingsbeleid zelf dient geplaatst te worden in het kader van de totale economische doelstellingen.

De uitvoering van nieuwe doelstellingen, b.v. in het kader van het milieu, industrie- of regionaal beleid kan tot situaties leiden die in strijd zijn met de mededingingspolitieke beginselen van de Gemeenschap. In dergelijke situaties zullen de mededingingsaspecten niet steeds doorslaggevend kunnen zijn.

3.10. Milieubeheer en Ruimtelijke Ordening

3.10A. Hoewel de milieubescherming en de ruimtelijke ordening niet in het Verdrag van Rome zijn voorzien, is een Europees beleid op deze terreinen strikt noodzakelijk.

Milieubeheer en ruimtelijke ordening zijn niet alleen geboden omwille van het veilig stellen van de positie van de mens op zich, maar ook omwille van de instandhouding van het totale ecosysteem waarvan de mens niet minder maar ook niet meer dan een onderdeel uitmaakt. Daarom is een krachtig milieubeleid van belang, ook in het Europese vlak, waarbij niet het hoofdaksent alleen ligt bij de consequenties van dat beleid voor de internationale konkurrentieverhoudingen en voor het handelsverkeer, maar waarbij evenzeer een beheer van het milieu in brede zin centraal staat.

De bescherming van het milieu zal naar het oordeel van D'66 dan ook als een volwaardige doelstelling van het EG-beleid in het verdrag moeten worden vastgelegd, met een adequate parlementaire kontrôle. Het Europese beleid dient ook organisatorisch meer op deze doelstelling in te spelen, o.a. door de bestaande milieuafdeling uit te breiden en grotere bevoegdheden te geven. Dit zal met zich meebrengen, dat de randvoorwaarden die vanuit het milieubeleid moeten worden geformuleerd moeten doorwerken in het overige Europese beleid. Dit is vooral van belang voor het gewenste economisch beleid, waarin het streven naar groter welzijn leidt tot het ondergeschikt maken van de welvaartsontwikkeling aan de kwaliteit van de omgeving. (De gevolgen voor het EG-landbouwbeleid zijn weergegeven in paragraaf 3.13 elders in dit programma).

Ondanks het ontbreken van een verdragsrechtelijke grondslag

heeft zich weliswaar de laatste jaren een niet onbelangrijke harmonisatie van milieubeleid voltrokken, vooral op milieuhygiënisch gebied. Als basis hiervoor fungeerde het milieukoncertprogramma 1977-1981. Verdere uitbouw hiervan is gewenst. Hierbij dienen vooral de maatschappelijke aspecten van milieubeheer de nadruk te krijgen. In dit verband wordt gedacht aan het bevorderen van milieubesef, stimuleren van maatschappelijke discussie, democratische controle van voorgestelde beleidsmaatregelen. Met name dient ook de beleving door de burgers van zijn leefmilieu in de besluitvorming te worden betrokken. Tevens dient grote aandacht te worden besteed aan een snelle en toereikende uitvoering van Europese richtlijnen in het kader van de nationale wetgeving.

3.10B. De algemene beleidslijn van D'66 m.b.t. milieubeheer is neergelegd in het Beleidsprogramma 1977-1981. Meer specifiek voor het EG-beleid kunnen de volgende uitgangspunten worden genoemd:

1. Het terugdringen van schaarste dient zich, ook in Europees verband, uit te strekken tot de schaarste aan grondstoffen, natuur, en zuiverheid van het water, lucht en bodem. Bij alle huidige en toekomstige activiteiten mag niet worden volstaan met symptoombestrijding of herstel van de aan te richten schade, maar dienen het voorkomen van verdere milieuaantasting en het verbeteren van reeds aangetaste kwaliteit voorop te staan;
2. Er dient overeenstemming te komen omtrent het financieel instrumentarium (o.a. milieueffingen) en omtrent normen. De problematiek van milieueffingen en het instellen van milieuschadefondsen moet in het kader van de EG met spoed tot een oplossing worden gebracht;
3. De kosten van de milieumaatregelen zijn i.h.a. voor de rekening van de (economische) veroorzaker van de "vervuiling" (principe: de vervuiler betaalt); onder "vervuiling" wordt in dit verband ook dreigende vervuiling verstaan, waarvoor preventieve maatregelen moeten worden getroffen. In geen geval mag het principe "de vervuiler betaalt" ertoe leiden dat de plicht om milieuaantasting waar mogelijk te voorkomen afgekocht wordt;
4. EG-milieumaatregelen vormen doorgaans minimum-afspraken. De lidstaten dienen daarom steeds de vrijheid te behouden verdergaande maatregelen (normen, vergunningsvoorwaarden) te nemen. Het nog niet gereed zijn van internationale afspraken mag geen excuus zijn voor het uitstellen van de maatregelen in eigen land.
5. Er dient te worden gestreefd naar een internationaal milieubesef en milieubeleid. Niet alleen moet export van vervuiling naar buurlanden worden vermeden, maar ook verplaatsing van sterk vervuilende processen naar derde landen buiten de EG of naar gebieden buiten iedere nationale rechtsmacht;
6. De EG-milieurichtlijnen dienen gefaseerd aangescherpt te kunnen worden d.m.v. een proces van dynamische aanpassing aan vooruitgang van techniek en wetenschap, en tevens aan gewijzigde inzichten; hierbij moet steeds gestreefd worden naar toepassing van de "best technical means" en stringente toepassing van het "stand-still"-beginsel.

3.10C. In het licht van deze uitgangspunten ziet D'66 op korte termijn de volledige uitvoering van de Europese actieprogramma's als eerste taak. Dit houdt in dat de verschillende ter tafel liggende richtlijnvoorstellen door de Raad zullen moeten worden goedgekeurd en de uitvoering van reeds aanvaarde richtlijnen met kracht ter hand moet worden genomen. Dit laatste is met name van belang omdat de door de EG vastgestelde milieumaatregelen veelal kaderrichtlijnen zijn en pas dan "tanden" krijgen wanneer over de nadere invulling is besloten. Als voorbeeld kan de bekende richtlijn over de lozing van gevaarlijke stoffen in open water worden aangehaald. Er zal met prioriteit aan moeten worden gewerkt om de vele honderden stoffen van de zg. zwarte en grijze lijsten (waarover in de Richtlijn beginselafspraken zijn gemaakt) daadwerkelijk te reglementeren en daarmee de bestaande (vaak grensoverschrijdende) waterverontreiniging terug te dringen. Meer concreet

ziet D'66 (in aansluiting op het bovenstaande) de volgende prioriteiten in het Europees milieubeleid:

1. Een verdere beperking van luchtverontreiniging in het algemeen en speciaal van de uitstoot van zwaveldioxyde (SO₂). Daarbij dient te worden geanticieerd op het toenemend gebruik van fossiele brandstoffen, onder andere door het verder ontwikkelen en verplicht toepassen van goede ontzwarende technieken en door het terugdringen van de emissie door auto's en andere transportmiddelen.
2. Beperkende maatregelen m.b.t. de bedreiging van de ozonlaag (drijfgassen in spuitbussen);
3. Verplichting tot het opstellen van een milieueffekt-rapportage voor activiteiten van overheid en bedrijfsleven, die een grotere mate van milieubelasting inhouden;
4. Een internationale konsultatieregeling voor vestiging van energiecentrales en aanverwante activiteiten in grensgebieden, alsmede voor industriële activiteiten op grotere schaal; uitwerking van een Europees industrievestigingsbeleid voor de meest verontreinigende categorieën van bedrijven, gekoppeld aan milieu-effektrapportage;
5. Een actief beleid inzake bescherming van bedreigde diersoorten; een verbod tot het vangen, doden of consumeren van trekvogels; stringente richtlijnen om overbevissing te voorkomen; verbod tot import en export en handel in bedreigde diersoorten (en onderdelen daarvan als bont);
6. Vergrote inspanning ter bestrijding van zeeverontreiniging (speciaal van de Middellandse Zee); met het oog daarop op het nemen van preventieve maatregelen t.a.v. zee-transport van olie en andere verontreinigende stoffen; uitbreiding van de territoriale wateren tot 12 mijl en een toelatingsbeleid voor tankerscheepen voor alle Europese havens;
7. Er dient een betere afweging plaats te vinden t.a.v. het Europees transportbeleid, waarbij een groter gewicht moet worden toegekend aan milieu- en energieaspecten, alsmede aan veiligheid, vooral bij het transport van gevaarlijke stoffen. Te denken valt aan vervanging van luchtvervoer door railvervoer, bevordering van openbaar vervoer e.d.
8. Tegengaan van het dumpen van afval (in het bijzonder van chemische afvalstoffen); ontwikkelen van betere methoden van afvalverwerking, waarbij vooral gewerkt wordt aan recycling (mede met het oog op een verantwoord grondstoffenbeleid);
9. Betere coördinatie van onderzoek en onderwijs t.a.v. milieuproblemen - ook t.a.v. eventuele klimaatverstoring door kooldioxyde drijfgassen uit spuitbussen, uitlaatgassen van straalvliegtuigen; oprichting van een onafhankelijk Europees instituut voor milieuproblemen; vergelijkend onderzoek naar de milieuaspekten van de verschillende vormen van energieproductie;
10. Betere bescherming van grensoverschrijdende rivieren en internationaal belangrijke natuurgebieden; internationale beheersvormen voor gebieden als het Waddengebied; strenge emissienormen voor natuurgebieden in het kader van aanwijzing van beschermde Europese natuurgebieden met bijbehorende beperkingen voor het gebruik en de beïnvloeding van die gebieden;
11. Het milieubeleid moet tevens gericht worden op een goede bescherming van werknemers en omwonenden van industrieën en dient de veiligheid in het bedrijf en bij omwonenden optimaal te waarborgen;
12. Betere rechtsmogelijkheden voor burgers van de Europese Gemeenschap, waarbij een burger uit het ene land mogelijke vervuilers uit een ander land gerechtelijk kan aanspreken.

3.10D. Hiermee is voor de *ruimtelijke ordening* feitelijk al veel vastgelegd. Ruimtelijke ordening en milieubeheer zullen op Europees niveau dan ook in sterke mate samenhangen. Voor het slagen van het milieubeheer en voor het scheppen van optimale leefomstandigheden voor bewoners van het EG-grondgebied is een verantwoorde afstemming van de grensoverschrijdende ruimtelijke effecten hoog nodig. Het inrichten en uitbreiden van omvangrijke stedelijke gebieden en

industriegebieden, de aantasting van grote in natuurlijk opzicht waardevolle gebieden zijn zaken die thans volledig behoren tot de bevoegdheden van afzonderlijke staten. Tegelijk is duidelijk dat deze zaken dikwijls directe belangen van nabuurlanden raken en ook dáár nogal eens bovenuit gaan. D'66 zal bezien op welke wijze het Europese Parlement op een aantal essentiële punten van ruimtelijke ordening invloed kan gaan uitoefenen en zo mogelijk bevoegdheden kan krijgen.

3.11. Energie

3.11A. Sinds de oliecrisis van 1973/1974 is duidelijk aan het licht getreden dat aan de overvloedige beschikbaarheid van goedkope energie binnen afzienbare tijd een einde zal komen. Met name zal bij een toenemende vraag naar olie en gas spoedig een schaarste-situatie ontstaan met als gevolg verdere prijsstijgingen. Het vooruitzicht van schaarste aan energiedragers en stijgende prijzen kan aanleiding zijn tot internationale spanningen die indirect en in sommige gevallen zelfs een rechtstreekse bedreiging vormen voor vrede en veiligheid.

Het beleid zal dan ook zowel nationaal als internationaal gericht moeten worden op een geleidelijke overgang naar energiesystemen die gebaseerd zijn op een meer gespreide voorziening en een zuiniger gebruik van energiebronnen, dit laatste door middel van energiebesparende maatregelen.

Er dient een op de lange termijn gericht energiebeleid te worden geëntameerd dat zich concentreert op het veilig stellen van de voorziening voor de toekomst en op het beperken van schade aan het milieu door matiging nu. Hiertoe dient te worden gestreefd naar drastische afremming van het verbruik, zeker waar dat met geringe nadelige effecten voor onze economie mogelijk is, door onder meer: isolatie en rendementsverhoging niet alleen in particuliere huishoudens maar ook in bedrijven; sterk progressieve tarieven boven-basis-hoeveelheid voor huishoudelijk gebruik; verbod overtollige verlichting e.d.; vergunningstelsel voor energie-intensieve luxe-apparaten; meer toepassing van total energy systemen. Het operabel maken van alternatieve energiebronnen verdient hoge prioriteit.

3.11B. Aangezien het energieprobleem een wereldomvattend probleem is, kan dit noch nationaal noch in EG-verband opgelost worden. Zowel nationale als EG-maatregelen zijn rechtstreeks van invloed op de wereldenergietoestand en omgekeerd is de wereldenergietoestand bepalend voor de EG en nationale energietoestand. Het is van groot belang dat de EG streeft naar de totstandkoming van internationaal wereldwijd energieoverleg tussen olieproducerende en -konsumerende landen, zowel geïndustrialiseerde als ontwikkelingslanden.

Een EG-energiebeleid is noodzakelijk, gelet op de grote plaats van de energievoorziening in de economieën van de lidstaten. Helaas moet worden geconstateerd dat het energiebeleid in de EG nog maar nauwelijks tot ontwikkeling is gekomen. Zelfs over het definiëren van de doelstellingen van een energiepolitiek voor de hele Gemeenschap bestaat nog geen eenstemmigheid. Er is slechts een mechanisme uitgewerkt voor een spreiding van het tekort in geval van een crisis.

De EG is in zijn energievoorziening sterk afhankelijk van de olie-importen uit landen van de OPEC. Ter vermindering van deze ongewenste afhankelijkheid zal met kracht gestreefd moeten worden naar het realiseren van de doelstelling van het IEA (Internationaal Energie Agentschap) om in 1985 de import van ruwe olie te beperken tot 26 miljoen vaten per dag. Daarnaast zal gewerkt moeten worden aan een Europees beleid t.a.v. de invoer van andere energiedragers, zoals aardgas. Hierbij valt te denken aan een beperking van het aantal LNG-terminals en verder transport van het gas via een Europees net van pijpleidingen.

Het gebruik van kolen zal moeten worden gestimuleerd, op voorwaarde dat ontzwaveling van rookgassen wordt toegepast volgens de "best technical means". Tevens is een strikte voorwaarde dat technologieën worden ontwikkeld om de winning, aanvoer en opslag van kolen op voor mens en milieu acceptabele wijze te laten gebeuren.

In ieder geval zal de uitstoot van de schadelijke zwaveldioxyde (SO₂) (die bijdraagt aan de verzuring van bossen en meren in Scandinavië) op Europees niveau aangepakt moeten worden. De kosten van dergelijke maatregelen zullen binnen de EG op evenredige basis verdeeld moeten worden.

3.11C. Met kracht zal voorts gestreefd moeten worden naar het ontwikkelen van alternatieve energiebronnen, al kan daarvan pas op een wat langere termijn een belangrijke bijdrage aan de nationale en Europese energievoorziening verwacht worden. Een Europese prijspolitiek voor energiedragers kan een belangrijke factor zijn om besparingen te stimuleren en het gebruik van alternatieve energiebronnen aan te moedigen.

Een Europese prijspolitiek is bovendien van belang om een einde te maken aan de huidige concurrentievervalsing tussen de lidstaten, voorzover deze het gevolg is van nationaal van elkaar afwijkende energieprijzen.

Gestuurde innovatie-activiteiten op het terrein van het rendement van energie-opwekkers, energie-omvormers en energie-verbruikers dienen voorts sterk gestimuleerd te worden.

3.11D. Wat de kernenergie betreft, gaat D'66 voor de Nederlandse situatie uit van de stellingname dat, zolang verdere praktische toepassing van kernenergie niet nodig is (dankzij effectief en zuinig energieverbruik) en zolang de problemen rond veiligheid en radioactief afval niet volstrekt toereikend zijn opgelost, dient te worden afgezien zowel van verdere invoering als van activiteiten die, verdergaand dan strikte research, rechtstreeks kunnen leiden tot spoedige toepassing op grotere praktische schaal.

In EG-verband moeten op het terrein van de kernenergie twee wezenlijke belangen zorgvuldig tegenover elkaar worden afgevoerd, te weten:

1. het belang van een restriktief beleid zolang de problemen rond veiligheid en radio-actief afval niet toereikend zijn opgelost;
2. het belang om te vermijden dat spanningen ontstaan op de internationale energiemarkten die een bedreiging voor vrede en veiligheid kunnen vormen.

Het is in het bijzonder ongewenst dat kerncentrales in de meest dichtbevolkte gebieden worden gebouwd.

Gezien bovenstaande punten zal in ieder geval in Europees verband prioriteit moeten worden gegeven aan de energiebesparing, -rendementsverbetering, alternatieve energiebronnen en betere kolentechnologie, alsmede het onderzoek op deze gebieden.

De Gemeenschap dient geen hinderpalen in de weg te leggen aan geloofwaardige controle op de nucleaire materialen in de Gemeenschap door de Internationale Atoomorganisatie (IAEA) in Wenen.

De EG zal tenslotte ook voorschriften dienen uit te vaardigen voor energiebesparing, en bovenal de mensen binnen de EG bewust moeten laten worden van de zin van het tegengaan van energievervalsing.

3.12. Verkeer

3.12A. Binnen de ontwikkelingen in de EEG is de verkeers- en vervoerspolitiek een achtergebleven gebied. Het heeft veel tijd gekost vanuit de verschillende nationale filosofieën tot gemeenschappelijke politieke uitgangspunten te komen. De kleine stappen in de richting van een gemeenschappelijke vervoerspolitiek waren onvoldoende om de ingrijpende sociaal/economische ontwikkelingen van de jaren '70 bij te houden. Stijging arbeidskosten, energiekrisis en economische teruggang hebben alle drie de vervoerstechnieken, rail, weg en water in grote moeilijkheden gebracht.

Vrije concurrentie op een open Europese vervoermarkt is verder weg dan ooit en gezien de overcapaciteit is het vervoer alleen voor de verladers aantrekkelijk. In deze situatie wordt ook de afgesproken onderlinge afstemming van de concurrentievoorwaarden (b.v. controle op de rij- en rusttijden) slechts zeer moeizaam werkelijkheid.

In de jaren '70 hebben overwegingen van energietekorten,

milieu en verkeersveiligheid een veel grotere geldingskracht gekregen dan in de periode daarvoor. De overbelasting van de infrastructuur van de centraal gelegen landen Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland door het zware vrachtvervoer over de weg, heeft de gedachte aan transitheffingen doen ontstaan. De EEG-bepalingen staan een dergelijke heffing in de weg. Een heffingstelsel voor het gebruik van de infrastructuur staat wel op het programma.

Een probleem dat zich pas de laatste jaren nadrukkelijk heeft aangediend, is de concurrentie van het Oost-Europese scheepvaartvervoer tegen excessief lage prijzen. Nu nog voornamelijk in kustvoervoer, maar als de Donau-Rijn verbinding volledig is, ook in de binnenscheepvaart.

Het Europese spoorwegnet moet weer op peil worden gebracht. De nationale dienstregelingen moeten op elkaar worden afgestemd en grenzen geopend; het belachelijke opont-houd aan de grens vanwege lokomotiefwisseling (andere nationaliteit!) moet verdwijnen, de intercityplus moet niet nationaal, maar internationaal rijden. Het streven op langere termijn is gericht op één Europese spoorwegmaatschappij, wellicht te verwezenlijken als Europese N.V.

3.12B. Voor het toekomstige EEG-vervoersbeleid zou vooral moeten worden gezocht naar een ondersteuning van de groeiende tendens in de richting van gekombineerd vervoer (lading wordt als eenheid van rail naar weg overgebracht). Het voordeel van huis-huis vervoer blijft bestaan, de overbelasting op de wegen neemt af, of neemt in ieder geval niet toe, de tekorten van de spoorwegen zullen verminderen. Een dergelijke ontwikkeling zal vnl. in Europees verband kunnen worden bevorderd en eist afgestemde maatregelen op verschillend gebied.

Andere maatregelen ter gezondmaking van het vervoer kunnen deels op nationaal niveau deels op EG-niveau, deels door spoorwegmaatschappijen gezamenlijk worden ontwikkeld, b.v.:

1. financiële sanering van de spoorwegmaatschappijen;
2. "opleg"-regeling in het goederenvervoer op de weg;
3. opheffing van knelpunten in de spoorweginfrastructuur;
4. maatregelen tegen het goedkope Oost-Europese vervoer.

3.13. Landbouw

3.13A. Voor de landbouw worden de volgende doelen gesteld:

1. veilig stellen van de voedselvoorziening;
2. harmonisatie van de landbouw in de EG. Harmonisatie van de landbouw houdt onder meer in dat het zwaartepunt van een productie in die streken moet liggen daar waar deze het doelmatigst is;
3. de agrariërs moeten op hetzelfde niveau kunnen deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren als andere bevolkingsgroepen; hiervoor is een voldoende inkomen en voldoende vrije tijd een voorwaarde.
4. het behoud van zoveel mogelijk werkgelegenheid.

De landbouw heeft daarnaast de volgende functies, rekening houdend met aspecten van milieubehoud:

1. een doeltreffende agrarische productie als grondslag van betaalbare prijzen voor de konsument.
2. het in stand houden en verwerklijken van een aantrekkelijk landschap.

3.13B. Van de doelstellingen vastgelegd in het verdrag van Rome zijn die van het veilig stellen van de voedselvoorziening en van het verzekeren van een redelijk prijsniveau voor de konsument bereikt. De productieprijzen van landbouwproducten zijn achtergebleven bij de gemiddelde prijsstijging. De verwerkings- en distributiekosten zijn sterk gestegen. Het aandeel van de boer in de konsumentenprijs neemt voortdurend af. Bij vergelijking van de EG-landbouwprijzen met de wereldmarktprijzen dient te worden bedacht, dat, indien de EG-landbouwproductie geringer was, de wereldmarktprijzen ongetwijfeld op een hoger niveau zouden liggen. Een andere doelstelling van het verdrag van Rome, het verzekeren van een redelijke levensstandaard voor de agrarische bevolking, is gemiddeld genomen niet bereikt. De bedrijfsuitkomsten lopen van jaar tot jaar, van regio tot regio, van bedrijf tot bedrijf, sterk uiteen.

De doelstelling om te komen tot het stabiliseren van de markt voor agrarische producten is dan ook slechts ten dele bereikt. Door het stagneren van de economie en mede door het toetreden van nieuwe leden tot de EG stukt een verdere eenwording op landbouwgebied en wordt de drang sterker een nationale landbouwpolitiek te bedrijven.

3.13C. Het huidige EG-marktbeleid heeft in de meeste sectoren redelijk gewerkt. Hoewel dit beleid in grote lijnen kan worden voortgezet zal de produktie beter moeten worden afgestemd op de afzetmogelijkheden en zal meer aandacht dienen te worden geschonken aan het beter op elkaar afstemmen van marktbeleid en structuurbeleid.

Binnen de EEG zal per produkt moeten worden bezien of evenwicht tussen vraag en aanbod kan worden bereikt door vastleggen van de te produceren en te verhandelen hoeveelheden, markt- en prijsbeleid, subsidiebeleid of een combinatie daarvan. De landbouwer dient echter de mogelijkheid tot het verwerven van een passend inkomen te hebben. Het vastleggen van de te produceren en te verhandelen hoeveelheden moet evenwel worden vermeden waar dit verstarrend werkt en het streven naar een rationele taakverdeling binnen de gemeenschap belet. Steeds terugkerende overschotten in de landbouwproductie kunnen mede om sociale redenen pas op langere termijn worden opgeheven. Lage prijzen werken, indien in de landbouw modernisering op gang is gekomen en investeringen zijn gedaan, zeker gedurende de eerste jaren produktieverhogend. Bij voortdurende overschotten zal evenwel niet aan lage prijzen kunnen worden ontkomen. Nationale steunmaatregelen als aanvulling op het gemeenschappelijk prijsbeleid, dienen slechts in uitzonderlijke gevallen te worden toegepast, zodat de voorwaarden van concurrentie niet worden aangetast. De landbouwbedrijven met een verhoudingsgewijs hoge rentabiliteit, dienen door het landbouwbeleid niet te worden bevoordeeld, met als gevolg dat de inkomensverschillen binnen de landbouw toenemen. Voor een beter inzicht in de werkelijke inkomensverhoudingen in de landbouw zijn bindende voorschriften op het niveau van de Gemeenschap vereist, die voldoende inzicht in de rentabiliteitsontwikkeling van de individuele bedrijven mogelijk maken. Subsidies dienen niet te worden verstrekt voor tot produktieverhoging leidende investeringen in richtingen waar reeds een produktieoverschot bestaat. Minimumprijzen bij onderling verkeer, penetratiepremies en dergelijke dienen conform het verdrag van Rome te worden afgewezen. Harmonisatie van voorschriften op het gebied van kwaliteit en gezondheid van kultuurgewassen en veestapel is op korte termijn noodzakelijk. Slechts dan is vrijhandelsverkeer met het oog op volksgezondheid en milieuhygiëne mogelijk. Uitwassen in de intensieve veehouderij dienen in EG-verband te worden tegengegaan.

De EG-landbouwpolitiek ten opzichte van landen buiten de Europese Gemeenschap dient in haar ontwikkeling te zijn ingebed in een mondiaal kader waarbij op grond van ethische (solidariteitsgedachte) en economische (welvaartsbevordering elders schept ook voor ons nieuwe mogelijkheden) motieven voorrang dient te worden gegeven aan een evenwichtige uitbouw van de landbouw in de derde wereld. Het principe van de voorkeursregeling voor EEG-producten mag en kan daarom geen einddoel zijn, en dient als zodanig in het landbouwbeleid slechts te worden toegepast als een tijdelijke maatregel, die een ontwikkeling op lange termijn zoals hierboven aangegeven, niet in de weg mag staan. De EG dient deel te nemen aan internationale overeenkomsten ter stabilisering van produktie en prijzen voor landbouwproducten.

Er dient te worden medegewerkt aan het vormen van buffervoorraden. Strukturele overschotten in de EG dienen met zorgvuldigheid te worden ingepast in internationale hulpverleningsprogramma's en niet te worden gedumpt op de vrije markt.

De thans bestaande akkoorden van de Gemeenschap met arme landen dienen te worden uitgebreid en verdiept, waarbij met name mogelijkheden voor de importen uit de Derde

Wereld van landbouwproducten moet worden verbeterd.

3.13D. In het rapport over de eerste vijf jaren van het EG-structuurbeleid stelt de Europese Commissie dat het markt- en prijsbeleid niet voldoende is om de inkomensproblemen van het overgrote deel van de landbouwers op betrekkelijk kleine bedrijven op te lossen. Daarvoor is een wezenlijke structuurverandering in de landbouw noodzakelijk, welke moet worden gesteund door de gemeenschappelijke socio-structurele politiek. Het EG-structuurbeleid is echter tot op heden ingebed in de volgende doelstelling van het EG-verdrag: "het doen toenemen van de produktiviteit van de landbouw door bevordering van de technische vooruitgang en door rationalisatie van de produktie, als ook een optimaal gebruik van produktiefactoren, met name van arbeidskrachten en zo een redelijke levensstandaard te verzekeren aan de agrarische bevolking met name door het individueel inkomen te verhogen van hen die in de landbouw werken".

Consequente doorvoering van deze doelstelling zou betekenen dat op zeker niet meer dan de helft van de huidige oppervlakte kultuurgrond een produktie gehaald zou worden gelijk aan de huidige. De helft van de landbouwgrond zou dus uit produktie genomen kunnen worden. Dit zouden dan de "slechtere" gronden zijn dikwerf liggend onder minder gunstige natuurlijke omstandigheden, vaak een onmisbaar onderdeel vormend van een aantrekkelijk landschap. Dit is niet aanvaardbaar. De eerste 55.000 ontwikkelingsplannen die door de EG zijn gesubsidieerd zijn voor 80% ten goede gekomen aan middelgrote en grote bedrijven, hoofdzakelijk gelegen in gebieden waar reeds een moderne landbouw bestaat en voor 70% in produktieinrichtingen die reeds een structureel produktieoverschot hebben. Om betere resultaten te bereiken op het gebied van de verbetering van de landbouwstructuren, zal een meer genuanceerde aanpak vanwege de EG noodzakelijk zijn. Dit betekent dat, meer dan tot nu toe het geval is geweest, rekening zal dienen te worden gehouden met de specifieke moeilijkheden waarmee bepaalde regio's en/of bedrijven in meerdere landen van de EG te kampen hebben. Deze moeilijkheden, die de betrokken landbouwers bij voorbaat een achterstand bezorgen in vergelijking met de andere boeren in de EG, kunnen samenhangen met natuurlijke omstandigheden, dan wel met de demografische ontwikkeling in de betrokken regio. De thans bestaande richtlijnen van de EG-structuurpolitiek zullen moeten worden aangepast en uitgebreid, om de genoemde specifieke moeilijkheden het hoofd te bieden. De thans door de Commissie reeds ingediende voorstellen in het kader van de structuurpolitiek voor gebieden aan de Middellandse Zee en voor Ierland, kunnen daarbij als eerste aanzet worden beschouwd. In de nabije toekomst zullen echter nog veel grotere financiële inspanningen van de zijde der EG en van die van de betrokken lidstaten nodig zijn om de bepleite fundamentele verbeteringen in de landbouwstructuren mogelijk te maken. Het is duidelijk dat dergelijke inspanningen o.a. met name ten koste zullen gaan van bepaalde uitgaven die samenhangen met het prijsgarantiebeleid van het E.O.G.F.L. (Europese Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw), welke op het ogenblik immers vooral de betrekkelijk "rijke" regio's van de EG ten goede komen.

Het structuurbeleid van de EG zal meer aandacht aan de extensivering moeten schenken, waardoor produktieverhoging wordt tegengegaan, de afhankelijkheid van grondstoffen (veevoeder, chemische produkten,....) wordt verminderd en de kans op aantasting van het milieu wordt verkleind. Op vele bedrijven leveren aangepaste investeringen de boer tenminste evenveel inkomen op als wanneer hij hoge investeringen doet die onvermijdelijk leiden tot opvoering van de produktie.

Een van de meest zichtbare uitingen van de Europese kultuur is het landschap. Dit landschap is sterk afhankelijk van een gezonde plattelandssamenleving waarvoor de landbouw een belangrijke pijler is. Een landschap is een dynamisch gegeven en ook nieuwe ontwikkelingen kunnen leiden tot een aantrekkelijk landschap. In vele streken binnen de gemeenschap dreigt

echter de voor Europa zo kenmerkende verscheidenheid van het landschap te worden aangetast. Vele landschappen verloederen. De oorzaken hiervan zijn o.a.:

1. schaalvergroting en intensivering in de landbouw;
2. urbanisatie, industrialisatie, recreatie, wegeaanleg;
3. ontvolking van het platteland. Verlaten van landbouwgronden.

De aandacht die de nationale overheden schenken aan het landschap en aan de noodzaak van een gezonde plattelandssamenleving lopen sterk uiteen. Het is onontkoombaar dat de EG zich hiermee meer gaat bemoeien. Plattelandssamenleving en landschap zijn een onmisbaar onderdeel van een geheel landbouwbeleid. Veel jongeren verlaten de landbouw o.a. omdat de verdiensten laag zijn, omdat er moeilijkheden zijn met de financiering, vooral bij bedrijfsvername, omdat de algemene voorzieningen onvoldoende zijn. Dit kan op de volgende wijze worden tegengegaan:

1. boeren wier bedrijf hen wel een volledige dagtaak verschaft maar die wegens ongunstige natuurlijke omstandigheden daaruit een onvoldoende inkomen kunnen halen, dienen inkomenstoelagen te ontvangen;
2. gronden die beschikbaar komen bijv. door bedrijfsbeëindiging dienen ook ten goede te kunnen komen aan kleinere bedrijven, zodat deze voldoende inkomsten kunnen geven;
3. kleine bedrijven die geen volledige dagtaak kunnen geven en daardoor een onvoldoend inkomen leveren moeten, indien de boer dit wenst, goed begeleid worden tot afbouw naar een grond gebonden nevenbedrijf. Grondgebonden nevenbedrijven zijn in vele plattelandssamenlevingen op hun plaats en kunnen de volgende voordelen geven:
 1. extensievere bedrijfsvoering. Daardoor produktiebeperking;
 2. bestrijding werkloosheid;
 3. nevenbedrijven passen vaak in een kleinschalig landschap;
 4. nevenbedrijven zijn gunstig voor een gezonde plattelandssamenleving;
 5. meer mogelijkheden tot welvaart, arbeidsvreugde, individuele ontplooiing en daardoor tot welzijn.

De landinrichting zal in dit kader moeten worden geplaatst.

Nevenbedrijven nopen ook tot deeltijdarbeid buiten het bedrijf. Bij doelgericht beleid zijn er veel meer mogelijkheden op het platteland dan vaak wordt verondersteld. Landschapsverzorging, bosbouw, wegeaanleg en -onderhoud, recreatie, ambachtelijke industrieën.

Ook het kleinere bedrijf kan goed profiteren van technische ontwikkelingen, waardoor mede de arbeidsomstandigheden worden verbeterd. Aan het kleinere bedrijf aangepaste technische ontwikkelingen, samenwerking tussen bedrijven, loonwerkbedrijven en dergelijke bieden vele mogelijkheden.

Om een gezonde plattelandssamenleving in stand te houden is in de meeste streken verbetering van de leefomstandigheden op het platteland noodzakelijk. Openbare voorzieningen als onderwijs, elektriciteit, waterleiding, vervoer. Verder goede woningen, ontspanning.

Men moet bedenken dat, indien de jongeren wegtrekken, dit een onomkeerbaar proces is. Het is niet slechts uit sociale en landschappelijke overwegingen van belang om een gezonde plattelandssamenleving met een voldoende grote agrarische bevolking in stand te houden. Het is immers goed mogelijk dat over één à twee generaties de landbouw zal zijn aangewezen op andere, mogelijk arbeidsintensievere methoden, als de hulpmiddelen met als basis fossiele brandstoffen schaars worden. Het is trouwens niet denkbeeldig dat de EG in de nabije toekomst voor langere of kortere periodes niet zal kunnen rekenen op de ongelimiteerde aanvoer van de talrijke grondstoffen waarop zijn overvloedige produktie stoelt.

Meer nadruk zal moeten worden gelegd op de kwaliteit van de landbouwprodukten. Vooral ook voor het kleine bedrijf kunnen hier mogelijkheden liggen. De Gemeenschap zal de ontwikkeling van milieuvriendelijke produktiemethoden moeten stimuleren.

Harmonisatie van de levensmiddelenwetgeving in de EG is

noodzakelijk.

3.13E. Een van de ernstigste bedreigingen voor een gemeenschappelijke landbouwmarkt zijn de monetair compenserende bedragen.

De pogingen om door middel van een afbraakschema tot afschaffing hiervan te komen dienen krachtig te worden ondersteund.

Het zal echter zeer moeilijk zijn de MCB kwijt te raken indien er geen Economische Monetaire Unie tot stand komt.

Fiskale harmonisatie tussen de EG-landen is noodzakelijk daar de uiteenlopende wijzen van belastingheffing concurrentievervalsend werken. Nationale belastingpolitiek kan de EG-landbouwpolitiek doorkruisen.

Een wederzijdse afstemming van het structuurbeleid in de landbouw met sociaal en regionaal beleid is noodzakelijk. Een daartoe vereiste globale conceptie van de sociaal-economische ontwikkeling kan slechts op het niveau van de EG tot uitdrukking worden gebracht. Binnen EG raamregelingen moeten de regio's zelf kunnen beslissen welke ontwikkeling gewenst is.

De verdere verwerkelijking van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek mag een uitbreiding van de Gemeenschap door toetreding van nieuwe leden niet in de weg staan. Dit geldt met name waar het de aanvraag tot toetreding van Griekenland, Portugal en Spanje betreft.

Integratie van de landbouw van deze landen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid zal vooral hoge eisen stellen aan het EG-structuurbeleid. De te verwachten gevolgen van een dergelijke uitbreiding, met name voor de gebieden rondom

de Middellandse Zee in de huidige Gemeenschap, dienen bij de uitvoering van de thans beoogde landbouwpolitiek in rekening te worden gebracht, zonder dat dit de toetredingsvoorwaarden voor genoemde landen mag verzwaren. Dit vraagt financiële offers.

3.13F. Er dient door de EG een gezamenlijk bosbouwbeleid te worden ontwikkeld. De bosbouw zou gebracht kunnen worden onder het Verdrag van Rome. Een bosbouwbeleid dat geïntegreerd dient te worden in het algehele landbouwbeleid. Met kracht dient gestreefd te worden naar herbebossing van verlaten en/of gedegenererde (bijv. geërodeerde) gronden. Hiervoor dienen uit de EG-middelen gelden beschikbaar te worden gesteld.

3.13G. Het visserijbeleid zal, tenminste voor zover het de EG-wateren betreft, uitsluitend de bevoegdheid van de Gemeenschap dienen te zijn. Vangstregelingen in de vorm van quota of anderszins zijn onvermijdelijk. Een rechtvaardige toewijzing van quota zal rekening dienen te houden met historische, economische en sociale belangen.

De vissers en reders zullen gedurende een overgangperiode schadeloos gesteld moeten worden. Bestrijding van vervuiling en het voorkomen daarvan, zowel in de zee als in de binnenwateren, is een onmisbaar onderdeel van een visserijbeleid. Een gezonde zeevisserij heeft als basis schoon kustwater, de kinderkamer voor het leven der zee.

Elk visserijbeleid dient als grondslag te hebben kennis gebaseerd op onderzoek. Onderzocht dient te worden welke mogelijkheden er zijn om ook te komen tot een (kunstmatige) visteelt van zeevis.

IV KULTUUR, EDUKATIE EN ZORG

4.1. Inleiding

Een samenhangend beleid met betrekking tot cultuur, edukatie en zorg is in Europa noodzakelijk. Dit kan tot uitdrukking komen in onderlinge afstemming van het beleid der lidstaten en/of het ontwikkelen van een gemeenschapsbeleid.

Het hiernavolgende dient daarbij uitgangspunt te zijn. Hierbij dient vooral de verhouding tussen EEG en de Raad van Europa in het oog te worden gehouden. De Raad van Europa met 21 lidstaten concentreert zich in een minder verplichtende sfeer vooral op de mensenrechten, samenwerking op het gebied van het recht, sociale problemen, gezondheids- en natuurbescherming, onderwijs en cultuur. Doubelures in deze sectoren dienen tussen beide instellingen vermeden te worden.

4.2. Cultuur

4.2A. Bij Europese samenwerking op cultureel gebied staat voor D'66 het behoud van de eigen culturele identiteit van alle lidstaten voorop. Daarmee is geenszins in tegenspraak dat D'66 de culturele uitwisseling bevordert wil zien. Bij verlies van identiteit zou er op den duur niets meer uit te wisselen zijn. Culturele samenwerking dient te leiden tot wederzijdse verrijking, niet tot culturele nivellering. Samenwerking en uitwisseling binnen de EG mogen niet voeren tot isolationisme; de kanalen naar en van landen buiten de EG dienen voldoende diepgang te behouden.

Het levenspeil van zeer vele kunstenaars binnen de EG is bedroevend laag en hun sociale positie uiterst wankel. Op het gebied van betere rechtsbescherming van de kunstenaar, een van de middelen tot verbetering van zijn sociale positie, kunnen door harmonisatie van de diverse in de onderscheidene lidstaten geldende auteursrechtelijke en sociale regelingen, positieve resultaten bereikt worden. D'66 streeft dan ook naar snelle aanpak van die harmonisaties.

D'66 onderkent het gevaar dat Europese landen met een sterk verbreide taal alleen al door de ruime toegankelijkheid van hun culturele produkten een culturele suprematie gaan uitoefenen over landen met een geringer taalgebied. In Europees verband dienen daarom de vertaling en uitwisseling van dramatische kunsten en literatuur bevordert te worden, door stimulering van vertalingen uit de "kleinere" talen en van de verspreiding daarvan. Gedacht kan daarbij worden aan een Europees centrum voor de Vertalingen, te financieren uit een kleine heffing op de export van culturele produkten, met als gunstig democratisch bijverschijnsel dat dan de grootste "kultuurexporteurs" het meeste bijdragen aan de stimulering van import uit de kleinere cultuurgebieden.

4.2B. Op de TV-markt is de overheersing van één land over alle andere lidstaten al een feit. Er is sprake van éénrichtingsverkeer uit het engelstalige gebied. D'66 is voorstander van maatregelen op Europees niveau om de uitwisseling van TV-programma's te stimuleren en het eenrichtingsverkeer terug te dringen. De uitwisseling binnen Europa wordt ook gehinderd door het naast elkaar bestaan van verschillende technische TV-systemen. Bij het steeds meer algemeen worden van beeldbandapparatuur, zowel voor professioneel als voor privé-gebruik, dient voortvarend gestreefd te worden naar gelijk-schakeling en gelijkvormigheid.

De uitwisseling van belangrijke tentoonstellingen wordt vaak geremd door hoge transport- en verzekeringskosten. Waar mogelijk dienen bestaande financiële drempels weggenomen te worden.

Naast uitwisseling acht D'66 ook samenwerking (ko-productie) bij de produktie van audio-visueel materiaal t.b.v. bioscopen, televisie en edukatieve doeleinden, van groot belang. Binnen de EG dienen aanzetten te worden gegeven tot internationale dwarsverbindingen m.b.t. techniek, talent, faciliteiten, lokaties, produktie, distributie en financiering.

4.2C. Bij het hiervoor al genoemde streven naar harmonisering

van auteursrechtelijke- en sociale regelingen, dient er vooral op toegezien te worden dat steeds gekozen wordt voor de beste, in enige lidstaat reeds bestaande regeling, als uitgangspunt voor Europese regeling. Nederland heeft geen reden om zich binnen de EG op de borst te slaan. Van alle hierna te noemen auteursrechtelijke en sociale categorieën is er niet één waarvoor in Nederland reeds een bevredigende regeling bestaat.

Goede gemeenschappelijke regeling zou dus ook betekenen dat de positie van onze eigen kunstenaar aanzienlijk wordt versterkt. D'66 maakt zich sterk voor voortvarende regeling van de volgende punten:

Het volgrecht voor beeldende en plastische kunstenaars, waardoor deze een aandeel verwerven in de waardeverhoging van hun werken bij doorverkoop.

Het leenrecht voor alle uitleningen in biblio-, arto- en media-theken (niet te verwarren met het in Nederland bestaande "Leengeld" - geen recht - dat slechts aan literaire auteurs wordt uitgekeerd).

Het reprorecht ter bescherming van de makers tegen het ongelimiteerd fotokopiëren uit hun werken.

Het betalend publiek domein als een mogelijkheid tot fondsvorming t.b.v. sociale uitkeringen aan levende auteurs. Vijftig (of zestig) jaar na het overlijden van de auteur zijn nu geen auteursrechten meer op zijn werk verschuldigd. Zijn werken worden dan "publiek eigendom", maar daarvan profiteert op dit moment alleen de uitgever. Genoemde fondsvorming speelt de voordelen door naar de levende auteurs en dus naar het publiek.

Eensluitende beschermingsduur auteursrecht. In verband met het betalend publiek domein is het van belang dat de beschermingsduur van het auteursrecht binnen de EG geharmoniseerd wordt.

Heffing op geluids- en beeldkopiëren. Door eenmalige heffingen op hardware en/of software voor geluids- en beeldopnamen kunnen de auteurs gekompenseerd worden voor de gederfde auteursrechten ten gevolge van partikulier kopiëren.

Gelijke grondslag voor de berekening van dramatische rechten. De subsidiepolitiek in de vele EG-landen leidt tot kunstmatige verlaging van de kassa-opbrengsten. Deze opbrengsten (box-office) zijn de enige grondslag voor de berekening van het auteursrecht. Verstrekte subsidies dienen mee te wegen in de grondslag, aangezien subsidieverstreking anders tot verlaging van auteursrechten voert.

Invoering van een uniform sociaal statuut, zodat zelfstandige kunstenaars binnen de werkings sfeer van de sociale wetten vallen.

4.3. Edukatie

In het edukatiebeleid zal een gezamenlijke aanpak steeds noodzakelijker worden t.a.v. "opvang" onderwijs voor buitenlandse werknemers en andere minderheidsgroeperingen afkomstig van binnen en buiten de Gemeenschap.

Er dient te worden gestreefd naar onderlinge afstemming en erkenning van diploma's en onderwijsfaciliteiten in de aangesloten landen.

Het onderwijs in vreemde talen zal meer de aandacht in de lidstaten moeten hebben.

Gestreefd zal moeten worden naar gelijke kansen en volledige toegang tot alle onderwijsvormen, dus ook voor de gastarbeiders en hun families.

De permanente vorming van volwassenen zal in Europees verband meer aandacht moeten krijgen.

4.4. Zorg

4.4A. De mens in geestelijke, lichamelijke of sociale nood moet aanspraak kunnen maken op zodanige hulp (niet meer maar ook niet minder), dat hij in staat is zich zo mogelijk in eigen verantwoordelijkheid, maatschappelijk als volwaardig burger te handhaven met alle rechten en plichten daaraan verbonden. De rechten van de hulpvrager dienen wettelijk op een in de EG-landen afgestemde wijze te worden vastgelegd.

Dit recht houdt in: recht op hulp, recht op informatie, recht op zelfbeschikking, recht op privacy, recht op vrije keuze hulpverlener, recht op klachtenbehandeling en recht op bescherming bij research.

Er moet een op elkaar afgestemd netwerk van gezondheidsvoorzieningen worden geschapen, in nauwe samenhang met de maatschappelijke dienstverlening, dat de positieve en preventieve zorg versterkt en daardoor bijdraagt tot de ontlasting van de curatieve zorg. Hiertoe moeten in de eerste plaats goed geïntegreerde eerste- en tweedelijnsvoorzieningen worden opgebouwd. De taak van de EEG zal zich moeten beperken tot het opstellen van een voorwaardenscheppend beleid.

Garanties dienen aanwezig te zijn dat binnen de kringen van artsen en andere beroepsoefenaren op het terrein van de gezondheidszorg op effectieve wijze de kwaliteit van de beroepsarbeid wordt bewaakt, zowel voor wat betreft het wetenschappelijk niveau, het evenwicht tussen zorgverlening en zorgbehoefte als het gebruik van de middelen in de meest uitgebreide zin.

Een systeem van "medical audit" of interkollegiale toetsing dient ingang te vinden in alle EEG-landen. Gestreefd dient te worden naar een beroepskode en beroepsgeheim voor alle werkers in de sector zorg.

4.4B. Het verzamelen, opslaan en bewerken van alle gegevens m.b.t. de geestelijke, lichamelijke en sociale situatie van de bevolking en de voorzieningen die daarop betrekking hebben wordt nu veelal onvolkomen uitgevoerd door teveel instituten waarvan de werkzaamheden niet op elkaar zijn betrokken. Dit zou moeten worden samengebracht in nationale instituten; deze nationale instituten zouden de wijze van verzamelen, opslaan en bewerken van bedoelde gegevens op elkaar dienen af te stemmen, zodat deze gegevens kunnen dienen voor de opzet van een planning in Europees verband. Hierbij dient steeds de privacy van de patiënt/kliënt volledig gewaarborgd te zijn.

Aan planning ligt onderzoek ter grondslag. Het onderzoeksbeleid voor de zorg moet worden versterkt. Het in verhouding tot het zuiver medisch onderzoek sterk verwaarloosde onderzoek naar organisatie- en managementsvraagstukken in de zorg moet in het bijzonder ter hand worden genomen. Er moet daarbij een onderzoeksinstituut komen, dat zich bezig houdt met vraagstukken op het gebied van: organisatie, planning, evaluatie, personeelsvoorziening, financiering, management en daarmee samenhangende problemen in de zorg.

Er dient een Europees instituut te worden opgericht dat het

toekomstonderzoek in de zorg tot taak krijgt. Daarbij dient het zich niet te beperken tot Europa, maar zal met name ook dit onderzoek voor en samen met de ontwikkelingslanden dienen uit te voeren.

De opleidingen voor diverse functies dienen zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd, zodat er een goede uitwisselbaarheid van beroepsbeoefenaren in de zorg ontstaat. De basisopleiding van medisch personeel dient te worden geharmoniseerd. De specifieke opleiding tot huisarts in de deelnemende landen moet gelijkwaardig worden met een minimum duur van twee jaren. Paramedisch en dienstverlenende opleidingen dienen eveneens te worden geharmoniseerd en een gelijkwaardige bescherming te genieten. Een voortdurende nascholing en herscholing van alle werkers in de zorg is noodzakelijk en dient een verplichting te zijn.

Wederkerend onderwijsprogramma's voor alle beroepsoefenaren, managers en opleiders dienen te worden ontwikkeld.

4.4D. Het aantal geneesmiddelen in de verschillende EEG-landen loopt sterk uiteen (van 1.500 - 30.000), hetgeen meer de kommersie dient dan de volksgezondheid. Gestreefd moet worden naar een geneesmiddelenpakket van hoogstens 4.000 preparaten, inclusief alle afleveringsvormen.

Gestreefd dient te worden naar een Europees minimumverstrekkingspakket m.b.t. de verzekering van de ziektekosten.

Het beleid op het gebied van het druggebruik dient uit de justitiële en medische sfeer te worden gehaald. In het beleid dient het hoofdaccent te liggen op het terugdringen van het gebruik van harddrugs. De bestrijding dient in de eerste plaats te worden gericht op de omgeving van betrokkenen. Preventie, bijvoorbeeld door een goede voorlichting, is een harde noodzaak.

4.4E. De intramurale geestelijke gezondheidszorg is, zeker waar het het psychiatrisch ziekenhuis betreft, nog steeds een sterk achtergebleven gebied, een zwarte plek in de samenleving. Iedereen, die deze hulp nodig heeft, heeft recht op een goede en zorgvuldige begeleiding bij het oplossen van zijn problemen, als ook op een menswaardig leefklimaat. Democrativering van de machtsverhoudingen in het ziekenhuis en een verbetering van de rechtspositie van de cliënt, thans nog veelal machteloos, kan hierin verbetering brengen en moet dan ook met kracht worden nagestreefd. Betere en daarop gerichte opleiding en begeleiding van medewerkers is hiertoe eveneens dringend gewenst.

V HET BUITENLANDS EN DEFENSIEBELEID VAN DE GEMEENSCHAP

5.1. Inleiding

5.1A. De Europese samenwerking mag niet tot een gerichtheid naar binnen leiden, maar dient juist een bijdrage te leveren aan de oplossing van de op wereldschaal spelende problemen. Europa kan een bijzondere rol spelen bij de ontwikkeling van de Derde Wereld, al was het maar tengevolge van de nauwe economische band tussen de West-Europese landen en de ontwikkelingslanden, die van elkaar afhankelijk zijn voor afzetmarkten en grondstoffen.

De EG zal in toenemende mate gestalte dienen te gaan geven aan een structureel Europees ontwikkelingsbeleid, o.m. in het kader van de handels- en landbouwpolitiek. Dit beleid dient bij te dragen tot het bereiken van een Nieuwe Internationale Economische Orde.

5.1B. Europa dient tevens een rol te spelen bij het streven naar ontspanning tussen Oost en West. Zij kan een belangrijke functie vervullen bij het bevorderen van de stabiliteit en de kwaliteit van de relatie tussen deze twee machtsblokken en bij de bescherming van de rechten van de mens in totalitair geregeerde staten. Voorwaarde voor zo'n (aktieve) rol is een voldoende mate van Europese samenwerking, met name in de Europese Politieke Samenwerking. Wil een Europese Unie een eigen beleid kunnen voeren, dan moet zij zorgen dat zij ook door de supermachten ernstig wordt genomen; met andere woorden dat zij, hoewel zelf geen supermacht, voldoende kracht bezit om als autonome grootheid te worden beschouwd. Hoewel deze kracht niet in de eerste plaats is te vinden in termen van militair potentieel - ook geografische, economische en organisatorische elementen spelen een rol - is het militaire element hier niet zonder belang. Er wordt nader op ingegaan in de paragraaf Defensie en Wapenbeheersing (5.5.).

Voor de verdere uitbouw van een gemeenschappelijk optreden naar buiten kunnen die terreinen dienen die het dichtst aanliggen tegen de huidige activiteiten van de Gemeenschap. In territoriaal opzicht betekent dit dat die gebieden prioriteit krijgen die in de geografische nabijheid van de Gemeenschap liggen (Oost-Europa, Midden-Oosten bijv. in het kader van de Euro-Arabische Dialoog) en landen die een groot belang voor Europa vertegenwoordigen (zoals de V.S.).

5.2. Ontwikkelingsbeleid

5.2A. De EG moet eraan medewerken dat ook aan de mensen in de Derde Wereld een bestaanszekerheid wordt verschaft, van waaruit zij hun verdere levensloop kunnen bepalen. Hoekstenen van het EG-beleid hierbij moeten zijn: de herstructurering van de wereld economie en de handelspolitiek en het verstrekken van financiële en technische hulp. De financiële en technische hulp aan ontwikkelingslanden zal mede gericht moeten zijn op het bevredigen van de basisbehoeften van alle mensen in ontwikkelingslanden. Onder basisbehoeften wordt verstaan: recht op voedsel, onderdak, diensten, educatie en participatie in het besluitvormingsproces.

5.2B. D'66 stelt hiermee geen goedkoop programma voor. Bij een beleid, gericht op het bevredigen van basisbehoeften hebben de ontwikkelingslanden behoefte aan vele en wederkerende fondsen. De EG-lidstaten moeten elk afzonderlijk haast maken met het in de praktijk brengen van hun belofte, om minimaal 0,7% van hun bruto nationaal product voor ontwikkelingssamenwerking uit te trekken en te besteden in bilateraal of multilateraal verband. (Deze ontwikkelingshulp moet dan wel voldoen aan de door de DAC gestelde normen voor officiële ontwikkelingshulp).

De EG zal het aandeel in de totale financiële en technische hulp dat bestemd is voor niet-geassocieerde landen blijven uitbreiden, waarbij met name steun zal worden verleend aan landen wier behoefte aan hulp het grootst is en waar het nationaal beleid erop is gericht het lot van de armste bevol-

kingsgroepen te verbeteren.

Omdat de EG een van de grootste handelsblokken ter wereld is, zou juist deze gemeenschap een positieve en doorslaggevende rol moeten spelen op het gebied van de structurele ontwikkelingssamenwerking. In het verleden is er van deze rol niet veel terecht gekomen als gevolg van interne strubbelingen. De EG zal de handen ineen moeten slaan en een werkelijke start moeten maken met het gestalte geven aan de nieuwe internationale economische orde. Daartoe zal de EG allereerst de huidige protektionistische tendenzen met kracht terug moeten dringen. Daartoe zullen de lidstaten eraan mede moeten werken dat het door de Europese Commissie voorgestelde herstrukturingsbeleid voor de textiel, staal en de scheepsbouw ten spoedigste gestalte krijgt. Bovendien moet snel worden begonnen met een beleid inzake schoenen, lederwaren, elektronika, chemische preparaten en bepaalde land- en tuinbouwprodukten (zie ook hoofdstuk III.3.).

Aangezien de EG heeft toegezegd het in eerste aanleg voor tien jaar geldende Stelsel van Algemene Tarief Preferenties voor produkten uit ontwikkelingslanden ook na 1981 te zullen voortzetten, zal in de komende twee jaar binnen de EG een discussie op gang moeten komen over de gewenste vorm waarin het nieuwe stelsel moet worden gegoten.

D'66 stelt zich op het standpunt dat het nieuwe stelsel in ieder geval moet voldoen aan de volgende vereisten:

1. het moet doorzichtiger en eenvoudiger zijn dan het huidige stelsel;
2. er moet een zekere mate van differentiatie tussen de begunstigde ontwikkelingslanden in het stelsel worden aangebracht, opdat die ontwikkelingslanden die qua toeneming van de exportopbrengsten, de mate van industrialisering en economische ontwikkeling zijn achtergebleven, meer dan tot nu toe van het stelsel kunnen gaan profiteren;
3. het moet in een dusdanige vorm worden gegoten dat geen bijdrage geleverd wordt aan een versterking van de protektionistische tendenzen binnen de EG.

5.2C. De EG zal een positieve rol moeten spelen bij de totstandkoming van het Gemeenschappelijk Fonds voor Grondstoffen. D'66 is van mening dat het Gemeenschappelijk Fonds moet dienen als stimulans voor de totstandkoming van een serie internationale grondstoffenovereenkomsten gericht op het stabiliseren van de grondstoffenmarkten. Teneinde het Fonds in staat te stellen een dergelijke stimulerende rol te spelen, zal het dienen te beschikken over een aanzienlijke hoeveelheid eigen middelen die verkregen worden uit rechtstreekse overheidsbijdragen van zowel producenten- als consumentenlanden. D'66 is voorts van mening dat het Fonds zich niet alleen moet bezighouden met de financiering van buffervoorraden waartoe in het kader van internationale grondstoffenovereenkomsten is besloten, maar tevens met de financiering van andere maatregelen die bijdragen tot marktstabilisatie en waarover producenten- en consumentenlanden het zijn eens geworden. Hiermee is uiteraard niet alles gezegd: er moet ruimte worden geschapen voor de verwerking van grondstoffen 'ter plaatse', hetgeen gevolgen heeft voor een industriebeleid van de EG.

5.2D. De EG zal moeten komen met creatieve oplossingen voor het probleem van de schuldenlast van de ontwikkelingslanden. Deze oplossingen moeten rekening houden met de ontwikkelingsfacetten van dit probleem.

5.2E. De stimulering van voedselproductie in de ontwikkelingslanden kan niet los worden gezien van maatregelen op wereldmarktniveau (zoals een stabiele prijs). De EG zal daarom een flexibele landbouwpolitiek moeten voeren, die kan worden aangepast aan mondiale overeenkomsten. Allereerst zal de EG obstakels moeten overwinnen teneinde toe te treden tot de huidige suiker- en graanovereenkomst.

5.2F. Bij de herziening van de Lomé-konventie zal gezocht worden naar verbetering van de maatregelen, welke een structurele verbetering van de positie van de Lomé-partners tot doel hebben. Tevens zal nauwkeurig worden nagegaan waarom

bepaalde onderdelen van het Lomé-verdrag niet tot stand zijn gekomen. Bij herziening van de Lomé-konventie wordt de mogelijkheid onderzocht om de armste landen en masse toe te laten treden tot de nieuwe konventie. Het voorafgaande betekent dat D'66 nu reeds de door de Fransen geopperde, nog niet geheel uitgekristalliseerde gedachte van een Europees-Afrikaans solidariteitspakt afwijst. De kracht van Europa ligt in openheid tegenover alle landen.

5.2G. De financiële injecties ten behoeve van de nieuwe toetreders tot de EG (Spanje, Griekenland en Portugal) dienen niet te worden gefinancierd uit het ontwikkelingsplafond. Er kan daartoe b.v. een speciaal fonds worden gekreëerd dat leningen kan afsluiten op de kapitaalmarkt. Bovendien kan een deel van de eigen middelen van de Gemeenschap voor de toetreders worden aangewend. De nieuwe toetreders zijn op een aantal terreinen concurrenten van de ontwikkelingslanden. Om de toetreding op handelspolitiek gebied niet te schoksgewijs te doen verlopen voor de ontwikkelingslanden dient (vooral in de overgangperiode) gedacht te worden aan groeiende quota, afzetgaranties e.d. Deze maatregelen zullen uiteraard gevolgen hebben voor de produktie binnen de E.G.

5.2H. Op basis van een door de Commissie gepresenteerde kwantificering zal halfjaarlijks een beschouwing moeten plaatsvinden in het Europees Parlement over het Europees structureel en financieel-technisch ontwikkelingsbeleid van de EG.

5.3. De verhouding tot Oost-Europa

Verbetering en uiteindelijke normalisering van de verhouding tussen Oost en West blijft een van de voornaamste doelstellingen van de Westeuropese landen. Aan het verwezenlijken daarvan moet door middel van een oprechte doch geduldige ontspanningspolitiek worden gewerkt. Tijdelijke stagnering van de ontspanning mag niet leiden tot herziening van het doel.

Een essentieel onderdeel van het ontspanningsbeleid vormt het bevorderen en onderhouden van contacten, zowel individueel als tussen organisaties en regeringen; een openheid die kan worden toegepast zowel op gebieden van cultuur en economie als ook, via vertrouwensbevorderende maatregelen, op militair terrein.

Op ideologisch gebied moeten de Negen een tolerant beleid voeren, gebaseerd op vertrouwen in de kracht van de democratie. Invloed van een kommunistische partij op of deelname daarvan aan een der Europese regeringen wijzen wij niet af, mits deze op democratische wijze tot stand komt en de democratische spelregels gerespekteerd blijven.

Een redelijke wedijver tussen de oostelijke en westelijke opvattingen over structuur en inrichting van de maatschappij kan bijdragen tot het vinden van antwoorden op de grote vragen waarmee Europa en de wereld zich geconfronteerd zien. Dat deze antwoorden slechts zinvol zullen kunnen zijn als zij de Rechten van de Mens veilig stellen, staat voor D'66 buiten discussie.

5.4. De mensenrechten

5.4A. Bij de beoordeling van de naleving van de algemeen aanvaarde beginselen van de Rechten van de Mens kan men niet selektief zijn. Wel kunnen uit praktische overwegingen de te nemen stappen verschillen, want de effectiviteit van die stappen moet voorop staan.

Aan de Europese partners kan en moet men ook in de praktijk de hoogste eisen stellen met betrekking tot de eerbiediging van de Rechten van de Mens, aangezien deze zich alle uitdrukkelijk hebben vastgelegd deze te respecteren (Europees Verdrag inzake de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 1950, Europees Sociaal Handvest). D'66 dient ervoor te waken dat de in het geding zijnde burgerlijke en politieke rechten en sociale en economische rechten in alle partnerlanden ten volle genoten kunnen worden. Slechts indien de Europese partnerlanden het genot van

deze rechten optimaal in eigen huis verwezenlijken zullen zij samen sterk staan ten aanzien van het kritisch volgen van de desbetreffende ontwikkelingen in Oost-Europa en elders ter wereld. Waar deze ontwikkelingen daartoe aanleiding geven dient D'66 Europees optreden te bevorderen.

5.4B. Bij optreden in Oost-Europa dient voor ogen te staan dat een werkelijke ontspanning in Europa op den duur alleen tot stand kan komen als de mensenrechten worden gerespekteerd. De grens van westelijke "inmenging" wordt echter bepaald door het punt waarop deze het ontspanningsproces zelf wezenlijk zou gaan bedreigen. Achteruitgang van de ontspanning kan immers de zaak van de mensenrechten in nadelige zin beïnvloeden. Terughoudendheid is derhalve geboden wanneer de bevordering van de rechten van de mens voor de regimes in Oost-Europa een reëel gevaar voor het eigen voortbestaan gaat opleveren. Binnen deze grenzen dienen de Negen de aandacht te richten op de uitvoering van hetgeen is overeengekomen in de slotakte van Helsinki.

5.4C. Ook in de Derde Wereld zullen de Negen een mensenrechtenbeleid moeten voeren dat zowel overtuigend als realistisch is. Economische hulp aan regimes die consequent op grove wijze de burgerlijke en politieke Rechten van de Mens schenden moet worden stopgezet. Bij minder grove schendingen zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld wat het effect is van zo'n maatregel. Soms zal het mogelijk zijn bepaalde hulpinspanningen door te laten gaan zonder dat dit steun betekent voor het desbetreffende regime. Een zekere terughoudendheid bij het uitoefenen van druk is geboden, omdat moet worden erkend dat op grond van verschillende tradities en geschiedenis mensenrechten in verschillende landen een verschillende inhoud heeft gekregen, welke pas op lange termijn wereldwijd kan worden gelijkgetrokken.

D'66 vindt dat in de betrekkingen tussen de Lomé-partners en de EEG-landen een dialoog over de handhaving van de mensenrechten op gang dient te worden gebracht. Daarbij behoren de industrielanden ook de sociaal-economische rechten te erkennen, de uitoefening ervan te bevorderen en deze mogelijk te maken. Een snellere sociaal-economische evolutie kan de erkenning van sommige burgerlijke en politieke rechten van de mens dichterbij brengen of de mogelijkheid die na te leven vergroten.

5.5. Defensie en Wapenbeheersing

5.5A. D'66 streeft uiteindelijk naar een wereld, waarin de mens zich vrij kan ontplooiën met voor ieder gelijke rechten en gelijke kansen. Voor zo'n situatie is de afwezigheid van oorlog en konflikt een eerste vereiste.

Het *veiligheidsbeleid* in ruime zin dient in de eerste plaats te zijn gericht op het zo dicht mogelijk aan de wortel bestrijden van de mogelijke oorzaken van konflikten. Dat betekent, dat het veiligheidsbeleid ook omvat het verminderen van welvaartsongelijkheid, het bestrijden van misbruik van macht, het verbeteren van wederzijds begrip en vertrouwen, en ontspanning.

Daarnaast moet het voorkomen van oorlog vooral worden nagestreefd door het bereiken van een evenwichtige situatie op militair gebied. Dat wil niet zeggen dat op elk terrein van de defensie een 1:1 verhouding dient te bestaan, maar dat een situatie wordt bereikt waarin naar het gevoel van beide partijen de één niet sterker of zwakker is dan de ander.

Voor het bereiken van zo'n ongeveer gelijke verhouding staan ons twee middelen ten dienste: defensie en wapenbeheersing. Steeds zal elke maatregel van wapenbeheersing moeten worden getoetst op de mogelijkheden die de militaire situatie daartoe geeft, terwijl anderzijds elke militaire activiteit uiterst kritisch moet worden gezien tegen de achtergrond van de uit wapenbeheersingsoogpunt zo noodzakelijke terughoudendheid.

5.5B. Op het gebied van de veiligheid neemt Europa een bijzondere plaats in, met name in de Oost-West verhouding. In de eerste plaats omdat Europa zich in geografisch opzicht tussen de beide supermachten in bevindt en een eventueel

konflikt zich naar alle waarschijnlijkheid op ons grondgebied zal afspelen. In de tweede plaats komt in de militaire krachtsverhouding tussen Oost en West het accent de laatste tijd steeds meer te liggen op het Europese grondgebied, zowel door het bereiken van een strategisch nucleair evenwicht tussen de Verenigde Staten en de USSR en door de konventionele overmacht van het Warschau Pact, alsmede door de verdere ontwikkeling van op Europa gerichte en/of in Europa opgestelde nucleaire wapensystemen.

Ten derde beschikt Europa, in tegenstelling tot de supermachten, niet in een georganiseerde vorm over kernwapens, en met name deze situatie, waarin zo enigszins mogelijk nimmer verandering moet komen, noodzaakt Europa bij uitstek om initiatieven te ontwikkelen tot de zo noodzakelijke vermindering van de kernwapens. Zulke initiatieven, zowel op het gebied van de wapenbeheersing in het algemeen als op dat van de vermindering van de kernwapens in het bijzonder, dienen nauw te worden afgestemd op de vereisten die de veiligheidssituatie stelt op het gebied van defensie: als twee zijden van dezelfde medaille kunnen defensie en wapenbeheersing alleen in onderlinge samenhang worden gezien en besproken. Beide terreinen vormen een logisch onderdeel van de Europese eenwording, die zich niet zal kunnen beperken tot economische, monetaire en politieke aspecten. Met Europese samenwerking op defensie- en wapenbeheersingsgebied hoeft niet te worden gewacht tot een gemeenschappelijke buitenlandse politiek tot stand is gekomen. Naarmate de Europese eenwording voortschrijdt zal behoefte ontstaan aan een nauwer samengaan ook op het gebied van de veiligheid, dat op zijn beurt de politieke eenwording zal stimuleren.

5.5C. Europese samenwerking moet erop gericht zijn om, zonder afbreuk te doen aan de bondgenootschappelijke samenwerking met de Verenigde Staten en Canada, de Europese komponent in de NAVO te versterken en met groter zelfvertrouwen eigen ideeën te kunnen ontwikkelen over het brede terrein van de veiligheid, waarvan defensie en ontwapening een belangrijk onderdeel vormen. De bereidheid van de Verenigde Staten om hun essentiële bijdrage te blijven leveren aan de veiligheid van Europa kan door een effectieve, gezamenlijke Europese defensieinspanning slechts worden vergroot.

In de eerste plaats zal Europa ervoor moeten zorgen dat het over voldoende konventieel-militaire kracht beschikt om de theoretische mogelijkheid van een succesvolle konventionele aanval, en daarmee de realiteit van politieke druk, zoveel mogelijk te beperken. Konventieel evenwicht is vooralsnog ook de beste basis waarop het terugdringen van de rol van kernwapens kan worden ter hand genomen.

Zolang er van een konventieel overwicht aan Warschau-Pact-zijde sprake is, zal eenzijdige ontwapening niet verantwoord zijn. Indien dat overwicht toeneemt, kan een zekere mate van versterking van de eigen bewapening noodzakelijk worden. Europa zal waar het om macht gaat in termen van evenwicht denken, en niet van overwicht. Voor de Oost-Westverhouding houdt dit in dat wij niet terug verlangen naar de tijd dat de NAVO dankzij een nucleair monopolie duidelijk de meerdere was van het Warschau-Pact. Het betekent ook dat de omgekeerde situatie onaanvaardbaar zou zijn.

Verdergaande samenwerking op defensiegebied tussen de Europese NAVO-landen is ook van belang in verband met de potentieel sterk kostenbesparende effecten. Met name op de gebieden van meer concrete projecten, zoals de aanschaf en productie van materieel, onderzoek en ontwikkeling, logistiek en dergelijke, liggen voor een specifiek Europese benadering, ingebed in het industriebeleid van de EG, goede mogelijkheden. Resultaten op dit gebied kunnen bijdragen tot een politieke sfeer waarin op openhartige wijze kan worden gesproken over een mogelijke ruil van defensieve taken, leidend tot specialisatie op bepaalde terreinen tussen Europese landen.

5.5D. Het vraagstuk van de *kernwapens* vraagt speciale aandacht, omdat een konflikt waarbij van deze wapens gebruik wordt gemaakt meer dan een konventionele oorlog het risico in zich draagt van een algehele vernietiging. Een tweede door-

slaggevende faktor waarom aan de beheersing van kernwapens de voorrang moet worden gegeven is het feit dat de afschuwelijke gevolgen van een nucleaire explosie ook in de volgende generaties merkbaar zullen zijn.

De extra dimensie van dreiging met totale wederzijdse vernietiging die kernwapens aan een moderne oorlog toevoegen, maakt zo'n oorlog zedelijk volstrekt onaanvaardbaar en onneemt hem tevens elk mogelijk lonend doel. Erkend dient echter te worden, met afgrijzen, dat juist deze extra dimensie de grondslag is van de afschrikking die tot het gewenste doel - voorkoming van oorlog - moet leiden. Zowel de oorlog als de afschrikking ter voorkoming daarvan verminderen de geloofwaardigheid van die menselijke waarden waarvoor wij staan, en die wij maximaal in de samenleving tot gelding willen brengen. De hoogste prioriteit moet daarom gegeven worden aan het vinden van niet gewelddadige middelen en procedures voor konfliktbeheersing en oplossing ter vervanging van de militaire afschrikingsstrategie. Tegelijkertijd dienen die maatregelen genomen te worden, die kunnen leiden tot vermindering van de omvang van de bewapening, omdat een hoog bewapeningsniveau op zich al een konfliktbestendige werking heeft.

Er moet met de grootste inspanning en verbeeldingskracht worden gestreefd naar afspraken over ontwapening die een stabiele en controleerbare evenwichtstoestand teweegbrengen en waarin de rol van het kernwapen in de defensie uiteindelijk wordt afgebouwd. Zo zou men niet moeten terugschrikken voor het uitwerken van die voorwaarden waardoor het - bij aanvaarding door het Oostblok - mogelijk wordt de kernwapens uit centraal Europa, eventueel in fasen, te verwijderen. In ieder geval is het van belang dat de nucleaire systemen in Europa, die nog geen onderwerp van besprekingen vormen, daarbij worden betrokken: in SALT, MBFR en eventueel een nieuw forum. Vooroverleg binnen EPS-verband zou in bepaalde gevallen een nuttige rol kunnen spelen.

Behalve door onderhandelingen met de USSR kan de rol van het kernwapen worden teruggedrongen - en dus de zgn. nucleaire drempel verhoogd - door betere konventionele anti-tank wapens etc. De Europese defensie-industrie zou in deze richting gestimuleerd moeten worden. De invoering van het zgn. neutronenwapen is tegenstrijdig met bovenstaande gedachte.

5.5E. Bij de *verkoop van militair materieel* aan anderen en met name aan de Derde Wereld, waarmede grote belangen van eigen industrie en werkgelegenheid gemoeid kunnen zijn, moet steeds zeer zorgvuldig worden afgewogen of deze verkoop uit een oogpunt van de bescherming van de veiligheid van de betrokken staat wel beslist noodzakelijk is. De middelen die deze landen aan hun bewapening besteden worden, meer dan in ons deel van de wereld, onttrokken aan de vervulling van de levensbehoeften van de bevolking, nog afgezien van het oproepen van lokale bewapeningswedlopen die, eenmaal begonnen, moeilijk meer te stuiten zijn, en de betrokken landen kunnen meeslepen in de grotere konfrontatie tussen Oost en West.

Europa kan de wapenverkoop aan de Derde Wereld tegengaan door het voeren van een breder gebaseerd veiligheidsbeleid, gericht op het bevorderen van een rechtvaardige situatie binnen die landen en op het voorkomen en in de hand houden van konflikten tussen hen. Hierdoor zal, op de langere termijn, de behoefte aan wapenaankopen kunnen verminderen.

Daarnaast moet erop worden toegezien dat niet regio's of bedrijfstakken voor hun werkgelegenheid te zeer afhankelijk worden van de wapenproductie en dus -verkoop. Een effectieve parlementaire controle op wapenhandel en wapenproductie is ook hiervoor een vereiste. Hier ligt ook voor het Europese Parlement een belangrijke taak.

5.5F. Het idee van gelijkstelling van het *militaire personeel* met andere beroepsgroepen in de samenleving is een hoeksteen van het personeelsbeleid in de krijgsmacht.

Een krijgsmacht moet geworteld zijn in de maatschappij en daarmee de nauwste voeling onderhouden. De gevaren van het maatschappelijk isolement dat door een krijgsmacht met

slechts vrijwillig dienenden kan ontstaan, moet niet worden onderschat.

Op lange termijn beveelt D'66 de invoering van een algemene sociale dienstplicht aan, waarin vervulling van militaire dienstplicht als keuzemogelijkheid wordt gegeven.

Hoewel D'66 vindt dat in Nederland de huidige situatie niet in alle opzichten voldoet, kan worden gesteld dat de positie van de dienstplichtige in Nederland op vrijwel alle gebieden toonaangevend is in Europa. Daarom is D'66 van mening dat Nederland bij iedere gelegenheid die zich daarvoor leent de positie van de dienstplichtige aan de orde moet stellen. Het belang hiervan wordt onderstreept door de rechteloosheid, willekeur en economische uitbuiting waaraan dienstplichtigen in diverse Europese landen ten prooi zijn.

Europa heeft in de 19e eeuw definitief een punt gezet achter de huurlegers en is overgegaan naar moderne militielegers. Dit betekent echter wel dat op iedere Europese staat de plicht rust haar miliciens naar behoren te behandelen. Energiek moet worden gepoogd een einde te maken aan de door verscheidene Europese regeringen toegepaste onderdrukking van pogingen van dienstplichtigen, zich in belangenverenigingen te groeperen.

5.6. De Europese Politieke Samenwerking

Hoewel hierover in het EG-verdrag niets is geregeld, wordt sinds 1970 geprobeerd binnen het kader van de zg. Europese

Politieke Samenwerking (EPS) bepaalde onderdelen van het buitenlands beleid van de respektieve EG-lidstaten op elkaar af te stemmen.

D'66 staat in beginsel positief tegenover dit idee, omdat de Gemeenschap als eenheid op veel gebieden meer kan bereiken dan de negen landen afzonderlijk zouden kunnen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de konferenties van Helsinki en Belgrado waar het gezamenlijk optreden van de EG-landen bijzonder gunstig heeft gewerkt. Een ander voorbeeld is het opstellen van een gedragskode voor de bedrijven uit EG-landen die in Zuid-Afrika vestigingen hebben.

Al jaren wordt met de gedachte gespeeld een sekretariaat te stichten waar de EPS-werkzaamheden kunnen worden voorbereid. Om praktische redenen zou dit zeker toe te juichen zijn. Toch wil D'66, vóórdat zij instemt met een dergelijke institutionalisering van de EPS, de volgende twee kwesties afgehandeld zien:

- De democratische kontrôle op de EPS moet geregeld. Ook op het terrein van de buitenlandse politiek dient het Europees Parlement ruimere bevoegdheden te krijgen.
- Het gemeenschapsaspect van buitenlands politieke besluiten moet veilig worden gesteld. Hiervoor is het noodzakelijk dat de positie van de Commissie op het terrein van de EPS versterkt wordt en dat zij op zijn minst het recht krijgt zelf initiatieven op dit gebied te ontplooiën.

VI DE UITBREIDING VAN DE EG

6.1. Algemeen

Zowel uit het oogpunt van de ondersteuning van de democratie als uit solidariteit moeten de Negen bereid zijn om de Gemeenschap te delen met andere democratische Europese landen, ook als deze in economisch, cultureel of ander opzicht niet geheel vergelijkbaar zijn met de doorsnee-lidstaat van dit ogenblik.

De toetreding van de kandidaatlanden Griekenland, Spanje en Portugal zal voor deze landen zelf en voor de huidige Gemeenschap een ingrijpend gebeuren zijn. Wij zullen de nodige tijd moeten nemen om het proces van geleidelijke toenadering van de oude en nieuwe lidstaten harmonisch te laten verlopen. Voorkomen zal moeten worden, enerzijds dat de Gemeenschap door de nieuwe uitbreiding verwatert en de capaciteit tot verdere eenwording verliest en anderzijds dat de nieuwe landen de lasten van het lidmaatschap uiteindelijk niet kunnen dragen.

6.2. Toetreding

Ter voorbereiding op de Gemeenschap van Twaalf moet de EG zich zo spoedig mogelijk bezinnen op de verworvenheden en de tekortkomingen van de Europese eenwording tot dusverre. Door het bewust aanvaarden van de uitdaging, welke de uitbreiding stelt aan de Gemeenschap, kan deze versterkt uit de uitbreidingsfase te voorschijn komen.

Bij het streven naar verdere eenwording, waaraan ook de toetredende landen deelnemen, kan het gewenst zijn om niet

altijd onverkort vast te houden aan de regels welke voor het Europa van de Negen zijn vastgesteld. Overwogen kan worden voor achtergebleven kandidaat-leden en lidstaten speciale uitzonderingen toe te staan op regelingen waarvan de last voor de betrokken landen te zwaar blijkt te zijn.

D'66 wil benadrukken dat de overgangperiode bij de vorige uitbreiding uitdrukkelijk strekte tot voordeel van de nieuwe leden. Ook ditmaal moet worden uitgegaan van de grondgedachte dat in een aanpassingsperiode in eerste instantie ten behoeve van de kandidaatlanden wordt voorzien. Een feit blijft echter, dat de structurele verschillen in ontwikkeling binnen een Gemeenschap van Twaalf niet geheel zullen kunnen worden afgebroken door lange overgangperiodes of door aanzienlijke financiële steun.

Door de kandidaatlanden op een veelheid van terreinen tegemoet te komen vermindert de noodzaak om uitsluitend met financiële steun en het tijdsverloop van een overgangperiode de economische positie van die landen te verbeteren. Afgezien van de succesvollere kansen op toetreding verkleint een brede aanpak het risico van massale besteding van ontwikkelingsgelden aan de kandidaatleden. D'66 meent immers dat interne solidariteit niet moet worden afgewenteld op de ontwikkelingslanden.

De concrete vraagstukken van de uitbreiding zullen zo spoedig mogelijk geanalyseerd en gekwantificeerd moeten worden. Nu al kan worden verwacht dat zich vooral problemen zullen voordoen door de verschillen in concurrentiekracht in de landbouw en industrie, door de grote werkloosheid in sommige kandidaat-landen, door het verschil in (konsumptie) prijsniveau in oude en nieuwe lidstaten, door het ontbreken van een adequate administratieve infrastructuur en door verschillen in economische groei en inflatiegraad.

PRIJS: f 2,50

U krijgt dit Europees programma 1979 zonder rekening toegezonden, hoewel de druk- en verzendkosten f 2,50 bedragen.

Wij stellen het daarom zeer op prijs, wanneer U dit of een hoger bedrag zou willen overmaken op giro 1477777 - ten name van de Penningmeester van D'66 Den Haag.

UITGAVE FEBRUARI 1979

SECRETARIAAT: BEZUIDENHOUTSEWEG 195

2594 AJ DEN HAAG TEL.: 070 - 858303

DRUK: COENE B.V. DEN HAAG TEL. 63.17.55